

स्थापना १९१६

साईबाबांच्या
मूर्ती पूजेचीं भांडीं
व
चांदीचे
सोन्याचे
मोत्यांचे

सद्ये प्रकारचे दागिने नयार करणारी मुंबईतील विश्वासू सुप्रसिद्ध पेढी

ई. आर. मालपेकर

जिनेकर चाळ, ठाकुरद्वार, मुंबई नं. २

श्री साई वा कसु धा

ईश्वर प्राप्तीचे चार मार्ग म्हणजे कर्म, ज्ञान, योग व भक्ति हेच होत. यांपैकी कोणत्याही मार्गांनी जा. तुम्हांला भगवंताची प्राप्ती होईल. त्यांपैकी भक्ति मार्ग हा अनेकांनी रुळाविलेला मार्ग आहे. परंतु त्या मार्गांनी जायचें म्हणजे, बामूल वनांतून जाण्यासारखें आहे. त्या मार्गांत खांचा, खळगे, कांटेकुटे अनेक आहेत. त्या एकपावली वाटेनें जपून, संभाळून पावलें टाकीत गेलें, तर त्या वाटेनें निश्चितपणें हरिचरणांपाशीं जातां येतें. मात्र कांटे टाळून पावलें टाकीत गेलें पाहिजे; आणि हाच सर्वांत सुलभ मार्ग आहे. जर निर्धारपूर्वक व निर्भयपणें त्या मार्गांनीं तुम्ही जाऊं लागाल तर तोच मार्ग तुम्हांला मोक्षाप्रत नेईल असें गुरुमाउलीचें निश्चिंत सांगणें आहे.

— श्रीसाईसच्चरित्

[शिरडी संस्थानचें अधिकृत मासिक]

वर्ष ३८ वें]

मे १९६०

[अंक २ रा

: संपादक :

नागेश आत्माराम सावंत

वार्षिक वर्गणी रु. ५ (ट. ख. सह)

टे. नं. २५१२७४

: कार्यालय :

ईस्ट अॅण्ड वेस्ट इ. कं. बिल्डिंग, ४९।५५ अपोलो स्ट्रीट, फोर्ट, मुं. १

प्रिय वाचक—

श्रीसाई लीलेचा हा अंक वाचकांच्या हातीं पडेल त्या सुभारास आमचे महाराष्ट्रीय व गुर्जर वांशव नवमहाराष्ट्र व नवगुजरात निर्मितीच्या आनंदोत्सवांत गुंतलेले असतील. आमच्या दोन्ही समाजबंधूंच्या वाट्यास येणारा हा आनंद व हें भाग्य खरोखर आगळें आहे. त्या सर्वांच्या आनंदांत आम्ही संपूर्णपणे सहभागी आहोत.

जो साईभक्त आहे, त्याच्याठायीं दुजाभाव संभवतच नाही. आपण सर्व त्यांच्यावर श्रद्धा ठेऊन वागणारे आहोत. बाबांच्याठायीं प्रांतभेद, समाजभेद किंवा जातिभेद असला प्रपंच नव्हता. त्यांचा सर्वांठायीं समभाव होता. प्रत्येकानें आपापल्या मार्गानें जाऊन, आपला उदार साधावा; कोणी कोणाच्या आड येऊं नये; प्रत्येकानें दुसऱ्याशीं बंधुभावानें वागावें; एकमेकांस सहाय्य करावें, 'एकमेकां सहाय्य करूं । अवघें घरूं सुपंध ॥' हाच त्यांनीं दाखवून दिलेला कल्याणाचा मार्ग आहे व त्याच मार्गानें जाण्यांत सर्वांचें कल्याण आहे.

एकमेकांच्या सीमा, धंदा रोजगार, धर्म, चालीरीति वगैरे अनेक बाबतींत इतर कोणाहीपेक्षा महाराष्ट्रीय व गुर्जर बंधूंचें नातें अत्यंत निकटवर्ति व जिब्हाळ्याचें आहे. आणि म्हणूनच बाबांच्या भाषेत सांगावयाचें झाल्यास—

ऋणानुबंधाचिया गांठी । भाग्यें आम्हां तुम्हां भेटी ।

घरूं परस्पर प्रेम पोटी । सुखसंतुष्टी अनुभवूं ॥

किती बहुमोलचें बोधासूत बाबांनीं या ओवीच्याद्वारे आम्हां सर्वांना पाजलें आहे ! तें अंमलांत आणण्यासाठीं झटणें यांतच यापुढील काळांतील उभय समाजांचा भाग्योदय सामावून राहिलेला आहे.

इतकीं वर्षे हा सारा व्याप आपण कशासाठीं केला ? सुख, समाधान व आनंद लाभवा म्हणून; आणि त्या जीवनावश्यक तिन्ही गोष्टी एकमेकांशी बंधुभावानें व हातांत हात बाळगून चालण्यानें साध्य होणार आहेत.

हिंदु हिंदूंतच काय, परंतु हिंदु अहिंदूंतहि नेहमीं ऐक्यभाव राखतां आल्या पाहिजे. आमचा उत्कर्ष, एकमेकांशीं चढाओढ करण्यांत, एकमेकांचे पाय मागे वेंचण्यांत व एकमेकांचा हेवा, मत्सर करण्यांत नसून, तो परस्पर सहकारांत व सहजीवनांत आहे हें आम्ही ओळखलें पाहिजे. बाबा म्हणतात कीं,

‘काय तुम्हीं लेकरें मूढ । बांधा हिंदु—अविधाची सांगड ।

व्हा हद सुविचारारूढ । तरीच पैलथड पावाल ॥

आम्हां सर्वोंना यशाचें पैलतीर गांठावयाचें आहे. त्याची मुहूर्तमेढ आज आपण नबराष्ट्र निर्मितीचा पाया घालण्याच्या रूपानें रोधीत आहोंत. या पुढील बांधणीच्या व उभारणीच्या कार्यांत आम्हीं आमचीं पावलें कशीं व कोणत्या मार्गानें टाकावयाचीं याचें मार्गदर्शन श्रीसाई बाबांनीं आमच्यासाठीं यापूर्वीच करून ठेविलें आहे; तो मार्ग आपण चोखाळूंया व यशाचा झेंडा फडकवूं या !

—संपादक.

—*—

बाबांची लीला

(चाल : हरीभोंवतीं नित्य नाचतो भक्तांचा मेळा)

साईभोंवती नित्य जमति ते, नवे नवे भक्त ।

साईं सर्वोंना पसंत ॥ १ ॥

टांगा घेऊनि जामनेरचा ।

आणि पाहुणा नाना घरचा ।

उदी आरती देउनि तनया ।

प्रसूति ना कष्ट ॥ १ ॥

बाळ बोलवी उद्यापनाला ।

दों शिष्यांसह जाशि डहाणुला ।

भोजन करुनी अन्न मनाला ।

करि पर्दि आसक्त ॥ २ ॥

दासगणूंचें श्रुतीचें केणें ।

समर्थभावं दैन्य मिरविणें ।

अन्न अशिक्षित हीन मुलीने ।

दाबुनि आनंद ॥ ३ ॥

बाबांच्या बाळाचें बाळ

बाबांची कील

एका मुलावर बाबांची रूप

श्री. भास्करराव गोविंद सावंत, फायर ब्रिगेड ऑफिसर, भायरकळा-मुंबई, यांची, त्यांच्या पत्नीची, व घरांतील सर्वांची श्रीसाईबाबावर निस्सीम श्रद्धा आहे. विशेषतः त्यांच्या पत्नीचे विवाहापूर्वी शिरडी येथे बाबांच्या दर्शनासाठी जाणे येणे घडत असे, परंतु विवाहानंतर काहीना काही कारणांमुळे मनांत असूनही त्यांचे जाणे घडले नाही. त्यांच्या घरी घरकामासाठी वयाच्या सुमारे ७८ वर्षांपासून घनाप्पा अण्णाप्पा कुंभार या नांवाचा मुलगा असून आज तो १५।१६ वर्षे वयाचा आहे. त्याची श्रीसाईबाबावर निष्ठा बालवयापासून होती व उत्तरोत्तर ती वाढत गेली. साईबाबांसंबंधी काही असले तरी ते आवडीने व भक्तिभावाने वाचण्याकडे त्याचा कल होता. श्रीसाईलीलेचे अंक, साधन मंजिरी, शिवस्तुति वगैरे पुस्तके वाचण्याचा त्याचा परिपाठ होता. त्याची शिरडीस जाण्याची तळमळ, त्याचे तिकडे अचानक जाणे कसे घडले, वगैरे संबंधी माहिती आमच्याकडे खात्रीलायक मार्गाने आल्यामुळे तिला प्रसिद्धी देण्यांत येत आहे.

गेल्या रामनवमीच्या आठवड्यांतील गोष्ट. श्रीरामनवमीपूर्वी दोन दिवस बाबा पहाटेच्या प्रहरी त्याच्या स्वप्नांत आले व म्हणाले, 'काय रे ! तुला शिरडीस जायचे आहे ना ! मग परवा पहाटे मी तुला नेण्यासाठी येईन. तुझे कपडे व पांघरायला चादर वगैरे वेऊन तयारीत रहा,' त्याप्रमाणे तो मुलगा निमूटपणे तयारीत राहिला.

सांगितल्याप्रमाणे केश पिकलेले, दाढी वाढलेली अशा वेधांत बाबा त्याच्या घरी आले. तो पहाटेचा प्रहर होता. दार आपोआप उघडले गेले. त्या मुलास उठविले. तो उठला. त्याने बांधून ठेवलेले आपले कपडे घेतले व आलेल्या गृहस्थांबरोबर बाहेर पडला. दार आतून लागले व कोणालाहि चाहूल न लागता त्यांच्यासह तो बोरीनंदर स्टेशनवर येऊन गाडीत बसला. बाबा त्याच्याबरोबर होते. गाडीत तिकिट चेकर आले पण त्याला तिकिट कोणीहि विचारले नाही. बाबा त्याच्या सांगाती होते. प्रवासांत 'तुला भूक लागली आहे का ?' म्हणून त्यांनी विचारले. 'होय' म्हणताच त्याला भाकर व चटाऱ्याची माजी खायला दिली. कोपरगांव स्टेशनावर उतरल्यानंतर शिरडीस जाणाऱ्या बसमध्ये बसून दोघेहि शिरडीस गेले. तेथे गेल्यानंतर बाबांनी त्याला द्वारकामाई, दळण दळले ते जाते व इतर स्थळे दाखविली. त्याचे समाधान झाले. समाधि मंदिरांत नेले. तेथे बाबांची

मूर्ति तो टक लावून पाहू लागला. 'ही कोणाची मूर्ति?' म्हणून त्यांनी त्या मुलास विचारलें. त्यानें बरोबर उत्तर देतांच ही माझीच प्रतिमा म्हणून बाबांनीं त्याला सांगितलें. नंतर त्याच्या जेवणाची व्यवस्था केली.

शिरडीहून निघण्यापूर्वी बाबांनीं त्याला शिरडीचा प्रसाद म्हणून पेढे, कुरसुरे देऊन तुझे व तुझ्या मालकाचें कल्याण होईल असें म्हणाले. तसेंच खर्चासाठीं त्याच्या हातीं वीस रुपये देऊन म्हणाले, 'आतां तूं परत मुंबईस जा. जाशील ना? तुझी इच्छा पूर्ण झाली. तुला माझा आशीर्वाद आहे. दरवर्षी शिरडीला येत जा.' एवढें सांगून त्याला निरोप दिला.

इकडे श्री. सावंत यांच्या घरां मुलगा कुठें दिसेना म्हणून गडबड उडाली. तपास सुरू झाला. घरांतील माणसांजवळ तो नेहमीं म्हणायचा कीं, मला शिरडीला जायचें आहे. बाबांची इच्छा असली तर ते मला घेऊन जातील असेंही म्हणत असला तरी कोणी नेत्याशिवाय कसा जाणार? असें वाटणें सहाजिक होतें. मुलाच्या चिंतेंत असतां त्या मुलाचें आपण शिरडीस आलों असून सुखरूप आहे. अशा अर्थाचें पत्र आलें. चौकशीअंतीं समजतें कीं, बाबांनींच त्याला काडें देऊन खुशाली कळाविण्याबद्दल सांगितलें होतें.

×

×

×

‘गंध लावीत जा’ —

सौ. सरलाबाई आर. पाटील, कोल्हापूर, शुक्रवार पेठ, घर नं. २७३३, या लिहितात कीं —

आम्हीं पुष्कळ दिवसांपासून श्रीसाईबाबांची पूजा करतो व मक्ती करतो. माझे पती श्री. आर. जे. पाटील रोज बाबांच्या फोटोची पूजा करतात. नेहमीप्रमाणें त्यांनीं पूजा केली व नैवेद्य आणावयास आंत आले आणि परत जाऊन पाहतात तों श्रीसाईबाबांच्या उजव्या पादुकांवर उदीचा दीग व संबंध खोर्लेंत सुगंध दरवळला होता. आम्हां सर्वांना अतिशय आनंद झाला. बाबांची लीला किती अगाध आहे पाहा—

तसेंच दृष्टांत असा झाला कीं, मी साईबाबांना दररोज कुंकू लावीत असें पण एके दिवशीं मी बाबांना कुंकू लावतांच मला बाबा हल्ल्याचा भास झाला. असें कां झालें? बाबा रागावले काय? माझ्याकडून काय चूक झाली म्हणून मला दिवसभर चैन पडलें नाहीं. रात्रीं बाबा स्वप्नांत येऊन म्हणाले 'मुली तूं भिऊं नकोस. मी रागावलों नाहीं. हें बघ तूं तुझ्या देवांना (आम्ही जैन लोक देवीला कुंकू लावतो. देवांना गंध लागतो) कुंकू लावतेस काय? मी उत्तर दिलें 'नाहीं.' मग तूं तुझ्या धर्मांत सांगितल्याप्रमाणें मला गंधच लावीत जा व हट निश्चयानें धर्मपालन करून माझी भक्ति कर. मी कांहीं वेगळा नाहीं. तुमचाच आहे?' एवढें सांगून गुप्त झाले. बाबांची भेट झाल्यापासून मनाला समाधान झालें व तेव्हांपासून मी बाबांना गंध लावू लागलें.

पुढें माझी सुलगी सौ. उषाताई बाबूराव हरदी, माधवनगर जि. दक्षिण सातारा ही आली असतांना आम्ही 'श्रीसाईसचरित' या पोथीचा सप्ताह सुरू केल्या. तो सर्व यथासांग पार पडला. गुरुवारी रात्री तिच्या स्वप्नांत बाबा येऊन काठी टेकून उभे राहिले अन् सर्व घर दिडून पाहिलें व तेथेंच अदृश्य झाले. सकाळीं उठून पाहतें तों कार्य आश्चर्य ? कपाटाच्या दारावर बाबांचा पाय स्पष्ट उमटलेला दिसला. हा दृष्टांत चाळींतील सर्व लोकांनीं पाहिला व सर्वांना बाबांच्या अगाध लीलेबद्दल आश्चर्य वाटलें. अशारीतीनें श्रीबाबांनीं आम्हा सर्वांची आपल्यावरील व धर्मावरील श्रद्धा बळकट केली आहे. श्री साईबाबांच्या रूपेणें व आशीर्वादानें आम्ही सुखांत आहोंत. अशीच बाबांची सेवा घडाची हीच इच्छा आहे.

×

×

×

शिवळ व शिरडी

श्री. द. पां. ऊर्फ जगोबा मोने, शिवळकर, मु. शिवळ हे आपला एक जुना अनुभव कळवितात कीं, शिवळपासून ६-७ मैलांवर श्री. शंभुराव पोतनीस यांचें वडगांव या नांवाचें इनाम गांव आहे, तेथें मी आज सत्त ३० वर्षे नवरात्रांत १० दिवस कर्नाटकी पद्धतीची पूजा त्यांना दरोज सहा तास सांगत असतो. तें माझे थजमान कृत्याचें घर आहे. ती पूजा फार जिकीरीची व भानगडीची असते. एरवींच्या नवरात्राच्या पूजेसारखी नसते. त्या पूजेत पुन्हां निरनिराळ्या देवतांच्या पूजा आहेत. योगिनी आहेत, कलरा आहेत, मंडलें आहेत, त्रिकोण आहेत, चतुष्कोण आहेत, षट्कोण आहेत—सारांश, काहीं महिने चांगला अभ्यास केल्यावाचून ती पूजा दुसऱ्या कोणास सांगतां येण्यासारखी नाही.

पहिल्या वर्षी माझ्या मनांत बाबांच्या पुण्यतिथी दिवशीं आराधनाविधी चालविण्यास शिरडीस जावें असें आलें. येथे ज्या साईमाजलीच्या प्रेरणेनें काका देव यांच्याकडून श्रीदत्तमंदिर बांधण्यांत आलें व ज्या साईदत्ताची अलौकिक ख्याति मी काकांच्या मुखांतून ऐकिली, त्याच साईदत्ताच्या प्रेरणेनें मला शिरडीस येण्याची इच्छा झाली. पुण्यतिथी दसऱ्याच्या दिवशीं किंवा दसऱ्याच्या दुसऱ्या दिवशीं शंभुराव यांच्या घरची नवरात्रसमाप्ति दसऱ्याच्या दिवशीं सायंकाळीं तेव्हां माझी इच्छा सफल व्हावी कशी ? मला मोठा पैच पडला. आराधनाविधि चालविण्याकरितां शिरडीस जावें, ही प्रबल व अनावर इच्छा व जाण्यास शंभुरावजीकडून परवानगी मिळणार नाही, ही भयंकर अडचण.

चमत्कार असा कीं, शके १८५३ सालीं शिवळ येथें श्रीदत्त मंदिराचें काम जेव्हां सुरू झालें, तेव्हां शंभुराव पोतनीससाहेब सहज शिवळ येथें आले. मी मनाचा हिऱ्या करून भीतभीत त्यांच्याजवळ आठव्या किंवा नवव्या माळेस शिरडीस जाण्याची परवानगी मागितली व ती त्यांनीं मोठ्या आनंदानें दिली. त्यांची मात्र मला २ दिवसांची

सोय करून घावी लागली व ती माझ्या १७-१८ वर्षांच्या वडील मुलाने करण्याचे पत्करिले. त्यामुळे मला शिरडीस आराधनाविधीच्या अगोदर १ किंवा २ दिवस विनथोक वेतां आले. काय ही बाबांची लीला !

यावरून शिरवळ व शिरडी यांत विलक्षण साम्य असून दोन्ही ठिकाणच्या देवता एकरूप आहेत व दोन्ही ठिकाणचे संतमहात्मे एकाच गुरूचे शिष्य असावेत असे वाटते.

×

×

×

ऐन वेळीं अश्रू वाचवली

श्री. लक्ष्मण विठ्ठल नाडकर, माहीम बाजार, मुंबई हे आपल्या एका मित्राचा व स्वतःचा अनुभव पुढीलप्रमाणे कळवितात :—

हे माझे स्नेही एक उद्यमशील गृहस्थ आहेत. आपला उद्योग आणि आपले घर याखेरीज त्यांना दुसरा कांहीं व्यवसाय नाही. हे स्नेही श्रीसाईबाबांचे उपासक आहेत. एके वेळीं त्यांनी रुपये पांचची एक नोट श्रीसाईबाबांच्या प्रीत्यर्थ पाठविली. ती होती १० रुपयांची. तेव्हां ही नोट कांहीं सूचक हेतूने आली असावी असे वाटून त्यांतले पांच रुपये जमेस होऊन बाकीचे पांच रुपये आपल्या देव्हान्यांत जपून पूजेच्या साहित्यांत ठेवा अशी त्यांना सूचना झाली होती आणि त्याप्रमाणे ते पांच रुपये त्यांनी जपून देव्हान्यांत ठेवले होते. त्यावेळीं त्यांची सांपत्तिक स्थिति बरी होती.

पुढे कांहीं अकल्पित प्रकारामुळे त्यांची स्थिति खालावत गेली. ती इतकी की, एके दिवशीं त्यांना बाहेरगांवाहून मालाची मागणी आली असतां आणि त्या व्यापारांत त्यांना प्राप्ति असूनही आगगाडी भाडे रु. ४ अकरा आणि भरण्याला त्यांच्याजवळ पैसे नव्हते, जीव व्याकुळ झाला, पैसे भरण्याची वेळा भरत आली. आतां काय करावे 'बाबा ! हे तुमच्या पूजेतले रुपये दुःखित मनाने घ्यावे लागत आहेत, काय करूं !' असे म्हणून ते पांच रुपये हातांत घेऊन खोलीतून बाहेर पडतात, तों हे अमृतराव मुळे माझ्या स्नेह्याला अचानक दारांत भेटले. 'अहो, तुमचे दहा रुपये मी कांहीं महिन्यापूर्वी उत्तमे घेतले होते आपले ते परत घ्या पाहू. इतके दिवस परत करूं शकलों नाही, क्षमा असावी' असे ते म्हणाले.

काय श्रीसाईमाउलीची ही लीला तरी ! माझ्या स्नेह्याने ते पांच रुपये देव्हान्यांत परत ठेऊन, आगगाडीचे माल भाडे रुपये ४॥॥ भरले आणि 'बाबा ! आज ऐन वेळेवर अश्रू वाचवलीत !' असे बोलून ते धरीं परत आले.

शब्द खरा ठरला

मी मुलांलेकरांसहित श्रीसाईबाबांच्या दर्शनास सन १९१६ सालीं गेलों होतो. श्रीच्या सेवेत आनंद वाटला. इतका खर्च करून व दगदग सोसून श्रीचरणांपाशीं आल्याचें सार्थक झाले असे वाटून इकडून हालं नये असेंहि वाटले.

याप्रमाणें आम्ही सर्व आनंदांत असतां एके दिवशीं सकाळीं आम्हांला परत जाण्याची आज्ञा झाली. परत जाण्याची आज्ञा न मागतां झालेली. आणि शिडीस श्रीचरणांजवळ राहण्याची उत्कंठा यामुळें वाटलें.

मध्यान्हीच्या आरतीच्या वेळीं आम्ही सर्व हजर होतो. बाबा त्यावेळीं कांहीं बोलले नाहींत. दोन प्रह्नीं तीन वाजतां दर्शनाच्यावेळीं पण कांहीं बोलले नाहींत. त्यानंतर सायंकाळपूर्वीं बाबा फिरावयास निघतात, त्यावेळीं पायां पडतांना 'अरे, तूं अजून राहिल आहेत ? तुला सकाळींच जा म्हणून सांगितलें होतें ना ? जा आताच्या आतां; जा तुला गाडी मिलेल.'

संध्याकाळचा सुमार ! पावसाळीचे दिवस ! नदीला नाव ! बाबांचा हुकूम ! आतां कसें ? बाबांचा हुकूम मोडवेना. एक टांगा कर्मधर्मसंयोगानें मिळाला. त्यांत बसून दुःखित मनानें आम्ही शिडीं सोडली. जेसतेम करून नदीकिनारा गांठला. अंधार पडावयास लागलेला. नांव पैलतीवरावर. हांका मारून नांव इकडे आणा म्हणून पुकार करतां, नावाडी 'सांज पडली, नांव चालविण्याचा हुकूम नाही' म्हणून बोलले. खेर विवंचनेंत पडलों. बाबांचा घांवा केला. इतक्यांत थोड्या वेळानें एक टांगा आला, त्यांत कोपरगांवचे मामलतदारसाहेब होते. त्यानीं आम्हाला धीर दिला. साहेबांच्या शिपायानें पुकार करतांच नावाड्यांनी नाव आमच्या तीरावर आणली, आम्ही सर्व मंडळी पैलतीरावर गेलों.

एक तर अंधार पडलेला, नावेसाठीं पाऊण तासाचा आणखी विलंब. टांगेवाल्यानें व इतर मंडळीनें आतां गाडी चुकलीच, तुम्ही आज रात्रीपुरते देवळांत मुक्काम करा व सकाळीं जा अशी सल्ला दिली. गांव परकें, अनीळखीचें, बरोबर स्त्री व मुलें, मुली. अंगावर थोडेंतरी लिड्डुकामिड्डुक. विवंचना सुरू झाली, वेचैन झालों. परंतु बाबांचें आश्वासन 'स्टेशनवर जा ! तुला गाडी आहे' या शब्दांवर पूर्ण मंत्रवसा ठेवून तसाच टांगा स्टेशनकडे हांकला. रस्त्यांत अंधार घुडप व चोरांची भीति. पण बाबांच्या शब्दांवर विश्वास ठेवून तो तीन मैलांचा रस्ता कापून एकदांचें कोपरगांवचें आगगाडीचें स्टेशन गांठलें. सामान उतरलें. पुढें काय क्वावयाचें याचा विचार करतां, स्टेशनवर बरीचशी उतारू मंडळी दिसली. धीर आला. मास्तराकडे तपास करतां त्यांनीं आश्वासन दिलें कीं गाडी दोन तास लेट आहे, आतां येईल. त्यांनीं टिकिटें दिलीं. गाडी थोड्या वेळानें आली. अत्यंत आश्चर्य करीत सर्व मंडळी सप्रेम भावनेनें शिडींकडे तोंड करून, श्रीसाईबाबांच्या नांवाचा जयघोष करीत गाडींत बसलों. एका तासानें मनमाड गांठलें. तेथें थथेच्छ फराळ करून मध्यरात्री नंतर एक वाजतां मेलगाडी गांठून आम्ही सर्व मंडळी सकाळ उज्याडतांच मुंबईस पोहोंचलों. काय ही बाबांची लीला !

×

×

×

बाबांचा कृपाप्रसाद

पार्ल्यांहून एका साईभक्तानें आपला अनुभव पुढीलप्रमाणें कळविला आहे :—

ह्या गृहस्थानीं आपलें नांव प्रसिद्ध करूं नये म्हणून आग्रह केला आहे आणि

ती त्यांची विनंती यथासांग आहे, हे पुढील हकीगत वाचल्यावर वाचकवृंद मान्य करतील.
गेल्या विजयादशमीच्या पहाटेस त्यांना स्वप्न पडलें:—

स्वप्नाची हकीगत सांगण्यापूर्वी त्या संबंधाची पूर्व पिढिका अशी घडलेली होती:—

सध्यांच्या परिस्थितीप्रमाणें त्यांच्याही कचेरींत कापकूप व कारकून वगैरे कमी करणें हा प्रकार चाललेला होता. आपली नोकरी एकतीस वर्षांची येत्या जानेवारी (म्हणजे जानेवारी १९३५) अखेर व्हावयाची असल्यामुळें आणि आपल्या वयाची पंचावन्न वर्षे पुरीं झाल्यामुळें आपणांस नोकरीमुक्त व्हावयाची सूचना मिळायचीच, असें समजून व त्याप्रकारची सूचना पदरांत पडण्यापूर्वीच आपण होऊन राजीनामा देणें युक्त वाटून आणि हाताखालचे तसेंच उपरीवर्ग तसें जाणूनबुजून न करण्याची सल्ला देत असतांही त्यांनीं विजयादशमीपूर्वी अनेक महिने त्याप्रमाणें राजीनामा लिहून पाठविला होता; व त्यासंबंधीं निश्चित मनानें होते.

विजयादशमीच्या पहाटेस त्यांना स्वप्न पडलें कीं, त्यांच्या अमेरिकन मुख्य कचेरीचे प्रमुख मॅनेजिंग डायरेक्टर जे पूर्वीच रिटायर्ड होऊन सध्या केवळ हौसेनें त्या कचेरीचें कामकाज पाहत असतात, ते त्यांच्या भेटीस पाळें सुकामां आले.

हे मोठे साहेब एकाएकीं घरीं आल्यामुळें लग्नागीनें उठून आपण आपल्या विछान्याची चळकटी केली. साहेब चटईवरच बसले, आणि खिशांतून काड्यांची पेटी काढून तीन दमडीचे घासलेटचे टिन जवळ होतें, तें त्या साहेबानें पेटवून त्याच्या मिणमिण जळणाऱ्या उजेडांत खिशांतले कागद काढून वाचूं लागले.

हे साहेब पूर्वी इकडील मुंबईच्या कचेरींत वर्क मॅनेजरच्या हुद्यावर होते. माझ्यावर त्यांचा लोभ होता. पुढें त्यांचा हुद्दा वाढत जाऊन ते मुंबईच्या कचेरींत उपरी शाले. नंतर अमेरिकेंत मुख्य कचेरीचे ते एक डायरेक्टर होऊन पुढें म्यानेजिंग डायरेक्टर या सर्वश्रेष्ठ हुद्यावर त्यांची बढती होऊन नंतर रिटायर्ड होऊन, केवळ स्नेहबुद्धीनें कांहींहि लवाजमा न घेतां ते कामकाज पाहतात व सल्ला मसलत देत असतात.

म्हणून असा मोठा माणूस आपल्यासारख्या यःकश्चित् मनुष्याच्या घरीं अचानक येतो काय! चटईवर बसून त्या मिणमिण जळणाऱ्या तीन दमडीच्या घासलेटाच्या दबड्याच्या उजेडांत कागदपत्र वाचतो काय! याचें राहून राहून मला आश्चर्य व दुःखही वाटलें.

साहेब कागद वाचीत असतां आपण पाठविलेल्या राजीनाम्याचें काय शालें म्हणून हिथ्या करून त्यांना विचारतां “तूतं विचारांत घेतां येत नाहीं.” असें बोलून ते साहेब व तो सर्व देखावा नाहींसा शाला.

खडबडून जागा शालें. “बाबासाहेब! कुठला साहेब आणि कुठलें काय! तो

पलीकडच्या खोलीतला मोठा साहेब (देव्हान्यांतील श्रीसाईबाबा) येऊन त्यानें हा सर्व खेळ दाखविला नि दुसरे काय !' असें गडिंवर येऊन ते सेवकाला बोलले !

× × × ×

शेवटी उदीच रामबाण ठरली

श्री. सुकुंद रघुनाथ पफळकर सहाय्यक स्टेशनमास्तर, खोंगसारा स्टेशन विलासपूर हे लिहितात की, गेल्या दोन पिढ्यांपासून श्रीसाईबाबा हेच आमचे आराध्य दैवत आहे. मी. द. कर्ण रेल्वेच्या विलासपूर विभाग खोंगसारा स्टेशनवर सहाय्यक स्टेशन मास्तर आहे. माझी नोकरी सदैव राजपाळीची. सतत पंधरा दिवसांपासून शौचाच्या-माने भळभळ रक्त जात असे. मला दुसरी कसली व्याधि नव्हती. लहान खेडेवजा गांव. तेथे शक्य ते इलाज केले. सुधारणा कांहीच घडून आली नाही. शेवटी होण्यासारखे होते ते इलाज करून थकल्यानंतर सर्वशक्तिमान् श्रीसाईबाबांवर सर्व भरिभार ठेऊन त्यांचे मनोभावे चिंतन सुरू केले. औषधे बंद करून रात्री झोपतांना शिरडीहून आणलेली उदी पाण्यानें घोळून घेण्यास सुरुवात केली. असा उपक्रम चार दिवस चालू ठेवल्यानंतर रक्त जाणे एकदम थांबले व आतां त्या व्याधीतून मी सर्वस्वी मुक्त झालों आहे. पुढील महिन्यांत बावांच्या दर्शनासाठी शिरडीस सहकुंडुब जाण्याचा विचार आहे.

लहान मुलाच्या

आंकडीवर

जुने आणि प्रसिद्ध औषध

जयकर्स विल्डन्स कन्व्हलशन्

रेमेडी

↔

सोल प्रो. जयकर ब्रदर्स

६६, मरीन ड्राईव्ह, मुंबई १

↔

: स्टॉकिस्ट :

कांचनलाल वाडीलाल कं.

दवाबजार, मुंबई २

अर्नाळकर ब्रदर्स

चष्म्यांचे व्यापारी

आमच्या येथे डोळ्यांची मोफत

तपासणी करून शास्त्रोक्त चष्मे

वेळेवर तयार करून देण्यांत येतील.

सर्व प्रकारच्या फ्रेम्स व कांचा

मिळतील. एकदां आमच्या दुकानीं

आल्यानंतर तुम्ही आमचे कायमचे

ग्राहक वनाल.

: मालक :

बाबूराव अर्नाळकर

२५५ गिरगांव रोड,

सरकारी तबेल्यासमोर, मुंबई ४

वि. सू.—श्रीसाईभक्तांसाठी खास

सवलतीचे दर

यंदाचा श्री रामनवमी महोत्सव

(सोमवार दि. ४ एप्रिल ते दि. ६ एप्रिल १९६०)

वर्षातून सार्वजनिक रीत्या साजरे केले जाणारे शिर्डी येथील उत्सव म्हणजे श्री रामनवमी उत्सव, श्रीगुरुपौर्णिमा उत्सव व श्रीपुण्यतिथी उत्सव; श्री रामनवमीच्या नंतर श्रीगुरुपौर्णिमा व त्यानंतर श्रीपुण्यतिथीचे उत्सव अगदी लवकर आल्यासारखे वाटतात; पण श्रीपुण्यतिथी व श्री रामनवमी ह्या दोन उत्सवांमध्ये मात्र दरम्यान बरेच महिने जातात. श्री गोकुळ अष्टमी व श्री दत्तजयंतीचे उत्सवही निमंत्रण द्वारा साजरे केले जावेत अशी व्यवस्थापक समितीस सूचना करायची वाटते. श्री सद्गुरुसाईनाथ महाराजांना आपण श्रीदत्ताचे अवतार मानतो, व त्यांनी श्रीकृष्णभगवानाप्रमाणे आपल्या कित्येक भक्तांना पूर्वजन्म सहवासुच्या आठवणी देऊन ' बहूनि मे व्यतीतानि जन्मानि- तव चार्जुन । तान्यहं वेद सर्वाणि न त्वं वेत्स परंतप (अध्याय ४ श्लोक ५) ' या श्लोकाचा अनुभव दिला आहे; पण ह्या सर्वां पेशा हल्ली श्री साईंनी अशी किमया केली आहे की दर गुबवार व रविवार हे उत्सवाचेच दिवस आहेत असे वाटते. त्या दिवसांत व उत्सवांच्या दिवसांत फरक एवढाच की उत्सवांत एक रात्र समाधिमंदिर खुल्ले रहाते व २४ तास श्रीसाईनामसंकीर्तन व श्रीसाईसच्चरित् पारायण हे कार्यक्रम होतात व तिसऱ्या दिवशीं फालाक्रीर्तन होते; ही खरोखरच अतिशय आनंदाची व अभिमान वाटण्यासारखी प्रगति आहे. ह्या प्रगतीला पुष्कळ कारणे आहेत. श्रीसद्गुरुंच्या दिव्य चरणीं प्रार्थना हीच आहे की, त्यांच्या भक्तीचा डिंडिम सदैव असाच ज्यास्त प्रमाणांत मिनादत राहो व आमच्या व्यवस्थापक समितीला श्रीसद्गुरुंच्या कृपाशीर्वादाने भक्तांच्या जास्तीत जास्त सोयीकरतां याव्यात.

श्रीरामनवमी उत्सव म्हटला की दोन भाग डोळ्यांसमोर उभे रहातात. एक भाग म्हणजे श्रीरामायणाचे पारायण, कीर्तने, व दुसरा भाग म्हणजे कावडी स्नान, श्रीसाईनाम संकीर्तन, श्रीसाईसच्चरित् पारायण, मुख्यदिनीं जागर, पाल्खीची व रथाची व निशाणांची मिरवणूक.

यंदा दि. ३ रोजी व्यवस्थापक समितीची सभाहि शिरडीस घेण्यांत आली होती. ह्यामुळे श्रीसद्गुरु चरणीं तितकेच जास्त दिवस रहाण्याचे मान्य लाभले. अलिकडे गेलीं १०-१२ वर्षे हा उत्सव इतक्या आनंदमय व खेळकर वातावरणांत साजरा केला जातो की, ही श्रीसाईलीला पाहून मनाला समाधान वाटते. श्रीसाईसच्चरित् अध्याय ६ मध्ये खालील ओव्या आहेत.

शके अठराशें तेहतीस सालीं । रामनवमी प्रथम झाली ।
 उरुसापोटीं जन्मास आली । तेथूनि चालंली अव्याहृत ॥ ५९ ॥
 गुलालाचें केवळ मिष । रामजन्माचा तो आवेश ।
 होईल अहं रावणाचा नाश । दुर्वृत्ति-राक्षस मरतील ॥ ८५ ॥
 असो, पुढें पके दिवशीं । दासगणू येतां शिडींसी ।
 देवविला प्रार्थूनि बाबांसी । उत्सव प्रतिवशीं तयासः ॥ ११८ ॥
 तेथूनि पुढें हा कालवरी । होताहे जन्मोत्सव गड गजरीं ।
 अन्न संतर्पण आकंठवरी । महारापोरीं आनंद ॥ ११९ ॥

ह. म. प. दासगणू महाराज हल्लीं वर्षक्यामुळें शिडींस येऊं शकत नाहींत, पण त्यांच्या वतीनें आयुर्वेद पारंगत ह. म. प. अनंत तथा अप्पाशास्त्री आठवले हे ह्या उत्सवांत कीर्तन मेवा देत असतात. किंबहुना ही कीर्तनें ही ह्या उत्सवांतलें फार मोठें आकर्षण असतें. हीं कीर्तनें अत्यंत विद्वत्ताप्रचुर, रसाळ व प्रेमळ आख्यानांनीं नटलेलीं असतात.

यंदा दि. १ एप्रिल ६० रोजीं रात्री ह्या लेखकानें कीर्तनाची हजेरी दिली. दि. २ एप्रिल व ३ एप्रिल रोजीं रात्री, ह. म. प. तुकारामबुवा आजगांवकर (ह. म. प. दासगणू महाराजांचे शिष्य व फार सुंदर आवाज असलेले विनोदी कीर्तनकार) यांची कीर्तनें झालीं; पहिल्या दिवशीं श्री. तुळशीदासजी यांचें आख्यान व दुसरे दिवशीं श्री. चोखा महार यांच्या पत्नी केराबाई यांचे बाळंतपण पांडुरंगांनीं कसें केलें, याचें रसमसित आख्यान; दि. ४ एप्रिल रोजीं दुपारीं ४। ते ७ वाजेपर्यंत ह. म. प. अप्पाशास्त्री आठवले यांचें सुश्राव्य कीर्तन झालें. पूर्वरंगांत त्यांनीं बुवाबाजीला सुळें नका असें सांगितलें. आख्यान लाखा कोल्हाटी. हें आख्यान ह. म. प. दासगणूंच्या आख्याना-नीं फारच उत्तम व कारुण्यपूर्ण आहे. दि. ५ एप्रिल रोजीं १०। पासून १२। पर्यंत रामजन्माचें आख्यान ह. म. प. अप्पाशास्त्री आठवले यांचें झालें. पूर्वरंगांत त्यांनीं श्रीरामजन्म आपण कां साजरा करावा, हें सांगितलें. श्रीरामप्रभू कांहीं दरवर्षीं जन्मास येत नाहींत पण त्यांच्या चारित्र्यातील कित्येक गुणांपैकी एखाद्या गुणाचे तरी अल्पशः अनुकरण व्हावें, असा आपल्या हातून प्रयत्न व्हावा, येवढ्याकरितां दरवर्षीं हा उत्सव साजरा करावयाचा असतो. लक्ष्मण वनवासस जावयास निघतात व मातुःश्रीची परवानगी मागतात. त्यावेळीं त्या त्यांना सांगतात :-

‘ रामं दशरथं विद्धि मां विद्धि जनकात्मजाम् । ’

श्रीरामप्रभूला पूज्य पित्याच्या ठिकाणीं मान, व सीतामाईमध्ये मला बघ व अरण्यामध्येहि सुखानें रहा. केवढें मोठें मन आहे ! त्याचप्रमाणें श्रीमारुतिराय अशोकवनांत सीतामाईला आणावयास गेले आहेत. त्या इतक्या अत्यंत क्रुश झालेल्या आहेत, कीं त्यांच्या हातांतील श्रीरामनामसुद्धा त्यांना बांगडीसारखी झाली होती. श्रीमारुतिराय त्यांना सांगत आहेत

की, 'आपण हो म्हणा, मी आपल्याला श्रीरामप्रभूंच्याकडे वेऊन जातो.' त्या माऊलीने त्या गोष्टीस नकार दिला. कारण त्या म्हणाल्या की, मला रावणाने फसवून, फजिती करून येथे आणले आहे. माझे श्रीरामराय ज्यावेळी रावणाचा निःपात करून विजय मिळवितील त्याचवेळी मानाने मी त्यांच्याबरोबर जाईन. अशी लपून तुझ्याबरोबर येणार नाही. व जरी मावति म्हणजे सीतामाईना पुत्रासारखा होता, व तो अगदी पूर्ण ब्रह्मचारी होता तरीसुद्धा, त्याचा थोडावेळ कां होईना स्पर्श म्हणजे परपुरुषाचा स्पर्श मला नको आहे. केवढी विचारांची उदात्तता आहे. कां नाही अशा स्त्रिया पूज्य आदर्श म्हणून आमच्यापुढे रहाणार !

दि. ४ एप्रिल रोजी सकाळी ६ वाजतां चौपदारांच्या लळकारिता व मिरवणुकीने श्रीसाईनाम संकीर्तनास सुरवात झाली. समाधिमंदिरांतून मिरवणूक-वीणा व पोथी यांची-निघून श्रीगुरु पादुकास्थान व तेथून श्रीद्वारकामाईत येऊन विसर्जन पावली. साईनाथगुरु माझे आई । मजला ठाव घावा पायी । ह्या नामसंकीर्तनाने द्वारकामाई निनादून निघाली. श्रीसाईसच्चरित् पारायणासहि सुरवात, कै. गजानन महाराजगुप्ते यांचे परम शिष्य श्री. दादासाहेब आंबेडकर ५९१ बुधवार पेठ, पुणे यांनी संस्थानास दिलेल्या श्रीसद्गुरु साईमहाराजांच्या तैलछायाचित्रासमोर झाली. ह्या कार्यक्रमांत मुंबई कचेरीतील व शिरडी येथील कचेरीतील मंडळीचे त्याचप्रमाणे अनेक स्थानिक व इतर भक्तमंडळीचे मनःपूर्वक सहाय्य झाले. ह्या कार्यक्रमाला हल्लीं भक्तबंदु भगिनींचा व मातांचा चांगलाच पाठिंबा मिळवण्यास लागला आहे, ही एक आनंदाची गोष्ट आहे. मंगळवार दि. ५ ला सकाळी ६ ला पुन्हा मिरवणुकीने हा कार्यक्रम संपविण्यांत आला.

दि. ५ रोजी रात्रौ कलाकारांच्या हजेऱ्या श्रींच्या समोर झाल्या, त्यांत विशेष उल्लेखनीय म्हणजे पुणे येथील श्री हनुमानसिंह ठाकोर यांच्या बालमित्र साईनाथ भजनी मंडळाचा कार्यक्रम, लोकप्रिय गायक जिजाबा, एका ७ वर्षांच्या मुल.चे स्वतंत्र तबला-वादन, बडोद्याचे श्री. सय्यदभाई यांचे बावांच्यावरचे कवाली गायन; व श्री. लहानू नागपुरे यांचे गायन व श्री. देवळणकर यांचे सनईवादन. पालखी, रथ व निशाणे यांच्याही मिरवणुका न्यवस्थित रीतीने काढल्या गेल्या.

दि. ५ रोजी रात्रौ संदलचाही कार्यक्रम झाला. उत्सवाच्या दिवसांत आभिषेक सामुदायिकच झाले. दि. ५ ला सकाळी कावड्यांची मिरवणूक व त्या पाण्याने श्रींचे समाधीला स्नान घालण्याचा कार्यक्रम चांगला झाला. ह्या कार्यक्रमांत शिरडीचे ल्हान थोर गांवकरी आनंदाने व उत्साहाने भाग घेतात.

या महोत्सवानिमित्त विविध प्रकारचे अनेक कार्यक्रम झाले. नामांकित पेहल-कनांच्या प्रेक्षणीय कुस्त्या झाल्या. शोभेचे दारूकामही सोडण्यांत आले होते. या रामनवमी उत्सवांत एकंदरीत सुमारे पन्नास हजार साई भक्तांनी भाग घेतला असाव

त्या सर्वांची रहाण्यासवरण्याची व भोजनाची जितकी म्हणून काळजी घेणे शक्य होतं तेवढी घेण्यांत आली होती. रहाण्यासाठी व विश्रांतीसाठी मोठमोठे मंडप घालून त्यांत सुमारे शंभर खोल्या पाडण्यांत आल्या होत्या. आल्या गेल्याचें आरोग्य संभाळणें ही एक महत्त्वाची बाब असते. स्वच्छता, संडास, पिण्यासाठी व लानासाठी पाणी वगैरे सर्व आवश्यक गरजांकडे लक्ष पुरविण्यांत आलें होतें.

या सर्व कार्यांत स्थानिक मंडळीकडूनही भरपूर सहकार्य मिळालें हें साभार नमूद करणें जरूर आहे.

दि. ६ रोजी सकाळीं साडे दहा ते साडेबारा बाजेपर्यंत ह. भ. प. अप्पाशास्त्री आठवले यांचें काल्याचें कीर्तन होऊन हा महोत्सव उत्साहभरांत समाप्त झाला.

—बाबांच्या बाळाचें बाळ

श्रीसाईबाबाची खरी भक्ति

साईबाबा हे मानवतेचे-माणुसकीचे पुजारी होतें. एकमेकांवर प्रेम करावें, एकमेकांची सेवा करावी ही त्यांची शिकवण होती. समाधी घेईपर्यंत तेंच कार्य त्यांनीं अखंडितपणें केलें. तोच त्यांचा धर्म होता. तो आपण पालन केला पाहिजे. एकमेकां सहाय्य करूं । अवघे धरूं सुपंध ॥ हाच मार्ग आपण चोखाळला पाहिजे. दीनदुबळ्यांची, संकटग्रस्तांची सेवा व त्यांचें दुःख निवारण, हीच संतसेवा व देवसेवा होय. संतांचें नांव वेऊन आपणास पुण्य लागणार नाहीं. त्यांचें नांव व त्याचबरोबर त्यांचें काम-दीन दुबळ्यांची सेवा-आपण केलें तरच पुण्य पदरीं पडेल.

साईबाबांवर आपली श्रद्धा असावी व आहे; परंतु ती आंघळी श्रद्धा नसावी. त्यांच्यावर श्रद्धा ठेवणें म्हणजे; त्यांचें अनुकरण करणें; त्यांचीं तत्त्वे आचरणांत आणणें. सर्व मानव जातीशीं आपण बंधुभावानें वागलें पाहिजे. आपल्या कुटुंबांतील माणसांशीं आपण वागतो, त्यांची काळजी वाहतो, तशीच काळजी आपण सर्वांबद्दल वाहिली पाहिजे. 'श्रीसाई बाबाकी जय' असें म्हणून आपण त्यांचा जरूर जयजयकार करावा, परंतु त्यांनीं जो धर्म आचरणांत आणिला, त्याचा विसर आपणांस पडतां कामा नये. तो आचरणांत आणण्याची आपण पराकाष्ठा केली पाहिजे; तरच त्यांचा जयजयकार होणार आहे. त्या योगेंच त्यांची कृपा आपणांस संपादन करण्यांत येणार आहे.

श्रीसाईबाबांच्या नांवानें थोटांड माजविणारीं माणसेंहि आढळून येतात. त्यांच्यापासून आपण सावध राहिलें पाहिजे. भोळेपणा सोडून देऊन विचारानें वागलें पाहिजे; तरच आपणांस श्रीसाईबाबांची भक्ति केल्याचें श्रेय मिळणार आहे.

—संत तुकडोजी महाराज.

संताच्या सहवासांत

मांसान्न की वडे आणि सांभार

श्रीसद्गुरु गजानन महाराज (नासिक) शेताचा वसूल गोळा करण्याकरितां गेले असतां महाडास त्यांचा एकदां मुक्काम झाला, तेथें रा. रणदिवे नांवाचे एक मित्र होते. ते फार श्रद्धावान् होते. रोह्याच्या रा. वामनराव कुळकर्णी यांनी महाराजांची पूर्वीच ओळख करून दिली होती. रा. रणदिवे त्यावेळेस प्रांताचे शिरस्तेदार होते. ते त्यावेळीं फिरतीवर होते व त्यांचा मुक्काम महाडपासून तीन मैलांवर होता. त्यांना महाराज आल्याचें समजल्याबरोबर रात्रौ मुक्कामाला येण्याची त्यांना त्यांनीं विनंति केली. महाराजांचे रा. वामनराव मुधुरे नांवाचे दुसरे एक मित्र डॉक्टर होते. ते रामभक्त होते. महाराजांनीं त्यांना रा. रणदिव्यांचेकडे चलण्याची विनंति केली, तेव्हां डॉक्टर-साहेबांच्या ब्रैलगाडींतूनच ते महाडजवळच्या गांधारी नदीला पूर आला होता तरी केंपांत सुखरूपपणें रात्रौ दहा वाजेपर्यंत पोचले. केंपांत कांहीं ब्राह्मण व कांहीं कायस्थ प्रभु अशी दोन्ही जातींची मंडळी होती. जेवावयाची तयारी झाली. कायस्थ प्रभु लोकांना मांसान्न चालतें म्हणून त्यांची पानें वेगळीं मांडली होती. ' असल्या अन्नाची आम्हांस सवय नाही; आमचीं पानें शाकाहारी पंक्तींत मांडा ' असें महाराज व डॉक्टरसाहेब यांनीं इतर मंडळींस विनविलें. ' आपणा कायस्थांस हें कांहीं अपरिचित नाही. आपण विनाकारण दोंग करीत आहांत ' असें म्हणून कांहीं जण महाराजांची थड्या करूं लागले. ' आपला आग्रहच असेल तर माझे कांहींच म्हणणें नाही; मी आपण सांगाल त्या पंक्तींत भाग घेईन ' असें म्हणून महाराज कायस्थांच्या पंक्तींत बसले. नेहमींच्या पद्धतीप्रमाणें आपल्यापुढील मांसान्न असलेल्या पानाचा त्यांनीं ईश्वरास नैवेद्य दाखविला. तर काय आश्चर्य ! त्या सर्व मांसान्नाचें वड्याच्या सांभारांत रूपांतर ताबडतोब झालें. सर्वजण चकित झाले. रा. रणदिवे हे फार श्रद्धावान् असून महाराज हे साधु असल्यान्या त्यांचा विश्वास होता. त्यांनीं तें सांभार अलिबागला त्यांच्या घरीं प्रसाद म्हणून पाठविलें. आश्चर्याची गोष्ट हीच कीं, आठ दिवस तें सांभार जशास तसें न नासतां राहिलें होतें.

अत्तरवाल्याचें गर्वहरण

ही गोष्ट धुळ्याला चडली. एके दिवशीं सकाळीं नवाचे सुमारास महाराज श्री. सासवडकर यांचे घरीं गेले. ते व श्री. सासवडकर बोलत बसले असतां कनोजहून आलेला एक अत्तरवाला तेथें आला. त्यानें शहरांतल्या श्रीमान् आणि मोठमोठ्या घेंडांना अत्तरें विकली होती. त्यांची एक यादी केली होती. ती यादी त्यानें श्री. सासवडकरांस दाखविली. आणि तो म्हणाला " तुमचें नांव ऐकून मी येथें आलों आहे. दोन तीन तोळे अत्तर तुम्ही घेतलें पाहिजे. " सासवडकर म्हणाले, " मी कांहीं अत्तराचा शोफी नाही. " ते त्याला जा म्हणून सांगणार होते, परंतु तसें न करतां त्यांनीं दोन तीन

दश्यांचीं अत्तरें खरेदी केलीं. त्यानंतर ते स्नानास निघून गेले. ते स्नानाहून परत येत आहेत तो महाराज आणि अत्तरवाला यांच्यांत कांहीं संभाषण चाललेलें त्यांना ऐकूं आलें. अत्तरवाला म्हणाला, ‘मी नमुनासुद्धां कुणाला कधीं फुकट देत नाही. पैसे द्या, आणि मी आपल्याला अत्तराचा फाया देईन. माझीं अत्तरें कांहीं आठ दहा आणि तोळा किंमतीचीं नाहींत. मी एका फायाचे आठ आणि घेतों.’ महाराज त्यावर म्हणाले, ‘मी गरीब मनुष्य आहे. माझ्या हाताला थोडें अत्तर लावा. मला अत्तराचा फाया नको. मला हिना आणि मोगरा दाखवा.’

तरीसुद्धां अत्तरवाला नमुना दाखविना. नंतर श्रीसासवडकरांनीं त्याला महाराजांना नमुना दाखविण्यास सांगितलें. महाराज कांहींतरी चमत्कार करतील असा त्यांचा तर्क होता. म्हणून त्यांनीं त्याला पुन्हां आग्रह केला. आणि म्हटलें, ‘त्यांना नमुना दाखवा ते तुमची अत्तरें घेतील.’

परंतु अत्तरवालाहि मोठा हट्टी दिसला. तो गर्विष्ठपणानें म्हणाला, ‘माझीं अत्तरें भारी किंमतीचीं आहेत. ते तीं काय घेणार?’ तथापि त्यानें दोन नमुन्याचीं अत्तरें महाराजांच्या हाताला लाविलीं. महाराजांनीं त्या अत्तरांच्या किंमती विचारल्या, तेव्हां तो म्हणाला, ‘माझीं अत्तरें दहा रुपये तोळ्याचीं आहेत; परंतु त्यांना दिलीं त्याप्रमाणें आठ रुपये तोळा देईन.’ महाराजांनीं नंतर अत्तराचा वास घेतला. आणि म्हणाले, ‘हा वास तर आम्ही घरांत स्वयंपाकांत फोडणीला तेल वापरतों त्या तेलाच्या वासासारखा आहे. अत्तरवाल्याला घुस्सा आला. तो अद्वातद्वा बोटू लागला. श्री सासवडकर म्हणाले, ‘कांहीं लोकांना अत्तराची पारख नसते तशी तुला मनुष्याची पारख नाही.’

महाराज नंतर त्यांच्याकडे वळून म्हणाले, ‘भाऊसाहेब, त्याला पांच रुपये द्या. आणि सर्व अत्तरांचे नमुने दाखविण्यास सांगा.’ त्याप्रमाणें अत्तरवाल्यानें त्याच्याजवळ अफसलेल्या सर्व अत्तरांचे नमुने दाखविले, परंतु त्यानें दाखविलेल्या सर्व अत्तरांचा वास साच्या तेलच्या वाईट वासाप्रमाणें आला. अगदी भारी किंमतीच्या अत्तरांचीही तीच वाट झाली. अत्तरवाल्यानें स्वतः आणि श्रीसासवडकरांनींसुद्धां वास घेतला. महाराज म्हणतात तेंच खरें अशी त्या दोघांची खात्री झाली. अत्तरवाला गडबडला. त्याला मोठी भीति वाटली. हा मळकट कोटाचा मनुष्य साधु असावा, अशी त्याची खात्री झाली. त्याचा उर्मटपणा व गर्व ताबडतोब विराम पावला. ताबडतोब त्यानें महाराजांच्या पायावर लोळण घेतली व क्षमा मागितली. श्री. सासवडकरांना हंसू आलें. महाराज अत्तरवाल्याला म्हणाले, ‘मी ह्यांत कांहीं केलें नाही. सर्व अत्तरांना साधें तेल वापरतात. तुम्ही तरी तसें करीत असतां असें मी ऐकलें आहे. म्हणून हीं अत्तरें पूर्वींच्या साच्या तेलप्रमाणें झालीं आहेत, मग त्यांत नवल काय?’ तथापि महाराजांना त्याची दया आली, आणि सर्व अत्तरें पूर्वीं जशीं सौगधिक होती तशी त्यांनीं करून दिलीं. अत्तरवाला महाराजांची क्षमा मागून निघून गेला.

ममतेचें मायावी स्वरूप

प्रत्येक मनुष्याला स्वास्थ्य मिळणें जरूर आहे. स्वास्थ्य म्हणजे स्वस्थपणा, शांतपणा; परंतु ही जरूरीची गोष्ट पुष्कळ लोकांच्या वांट्यास येत नाही. आणि धडपड करूनही ती आयुष्याच्या अखेरीपर्यंत पुष्कळांच्या वांट्यास येत नाही. आणि ती कशी यावी? आपले प्रयत्न भलत्या व विरुद्ध मार्गांनी चाललेले असतात. स्वास्थ्य-ज्याची मती 'स्व'च्या ठायीं अधिष्ठित झाली, निज स्वरूपाची ज्याला ओळख पटली त्यालाच स्वस्थपणा मिळावयाचा. स्वास्थ्य मिळविण्याचें अमोघ साधन म्हणजे ईश्वरभक्ति.

दुःखाचें कारण ममता

आपण बंधनांत केव्हां सांपडतो व स्वतंत्र केव्हां होऊं शकतो? ममता केली म्हणजे बंधन मागें लागलें. मग ती ममता कोणत्याहि गोष्टीची किंवा प्राण्याची असो, आणि निर्भयत्व स्वीकारलें म्हणजे मनुष्य स्वतंत्र झाला. आसक्तिभाव आपणांस कोणत्या तरी गोष्टीशीं बांधून ठेवीत असतो. अनासक्ति निर्माण झाली म्हणजे मोक्षाचा, मुक्ततेचा मार्ग मोकळा होतो.

स्मृति सांगते—'ममेति दुःखमूलं हि निर्ममेति च निवृत्तिः । शुक्तस्य विगमे दुःखं न दुःखं गृह्मूपके ॥

ममता बाळगणें हेंच सर्व दुःखांचें मूल आहे. कशाबद्दलहि ममत्व न बाळगणा-
न्यास मोक्षसुखाचा लाभ होत असतो. उदाहरणादाखल सांगितलें आहे कीं, आपण आपल्या घरांत पोपट पाळतो. उंदीर आपल्या घरांत स्वैर वावरत असतातच. पोपट काहीं कारणांमुळें कालवश झाला असतां आपणांस पराकष्टेचें दुःख होतें. कारण त्यावर आपली ममता जडलेली असते. घरांतील उंदीर मैला तर त्याचें आपण सुखदुःख मानीत नाही !

बोरांतील कीड व्हावें लागलें

मनाचा स्वभाव मोठा विचित्र असतो. कधीं कधीं मन सर्वस्वाचा त्याग करतें आणि एखाद्या क्षुद्रक वस्तूवर तरी ममता कायम रहाते. ती आसक्तीच शेवटीं नडते. राजा भरताची हरिणावर फार आसक्ति होती आणि शेवटीं त्याला हरिणाच्या जन्मास बावें लागलें. असेंहि सांगतात कीं, एक मोठा साधु होता. त्याची यःकश्चित् बोरावर आसक्ति जडली होती. त्याला बोरांतील कीड होऊन जन्म घ्यावा लागला. अशा प्रकारचे अनेक दृष्टांत देतां येण्यासारखे आहेत. तात्पर्य एवढेंच कीं, आसक्ति, ममता ही शेवटीं नडते.

त्यासाठीं मनावर सक्त पहारा ठेविला पाहिजे. सर्वस्वाचा त्याग केला तरीहि शेवटीं कुठें ना कुठें ममत्व शिल्लक रहातच असतें.

अष्टावक्रमुनींची गोष्ट

एकदा जनक राजानें अष्टावक्र मुनीस आपल्याजवळ मोठ्या समारोहानें व आदर-सत्कारपूर्वक ठेविलें. रोज सायंकाळीं त्यांची वेदान्तावर प्रवचनें होत असत. राजा जनकाच्या दरबारांत मोठमोठे व नामांकित संत, महात्मे व सन्यासी नित्यशः असत. प्रत्येकाच्या इच्छेप्रमाणें त्यांची रहाण्यासवरण्याची व खाण्यापिण्याची व्यवस्था ठेविली जात असे. ते सर्व लोक सायंकाळच्या प्रवचनासाठीं येत असत. राजा जनकाही त्यावेळीं हजर रहात असे.

कर्षी कर्षी जनक राजाला प्रवचन स्थळीं यायला उशीर होत असे. त्यांचें आगमन झाल्याशिवाय प्रवचन सुरू होत नसे.

अशावेळीं श्रोत्यांतून आवाज येत असे कीं, “महाराज ! वेळ बराच झाला; आतां सुरू करा ना प्रवचन !”

अष्टावक्र मुनी : येऊं द्या महाराजांना !

अधिक महत्त्व कां देतां ?

श्रोतृगण : अहो ! त्यांची काय वाट पहायची ? ते राजा आहेत. त्यांना राज्य चालवायचें असतें, त्यांना इकडे यायला वेळ मिळाला पाहिजे ना ? वेळ मिळेल त्याप्रमाणें येणार ! प्रवचनाचे अधिकारी आम्ही आहोंत. राजेसाहेबांचें काय ? तुमच्या आमच्या सन्मतेसाठीं ते येऊन बसतात ! आम्हांला आत्मप्राप्ति करून घ्यायची आहे. त्यासाठीं सर्वस्वाचा त्याग करून आम्ही येथें आलों आहोंत. राजा जनक मिथिला नगरीचे राजे आहेत, तेव्हां त्यांची वाट पहात न बसतां आपण प्रवचन सुरू कराचें, त्यांना अधिक महत्त्व देण्यांत कोणता बरें फायदा ?”

अष्टावक्र मुनींनी यावर उत्तर कांहींच दिलें नाहीं व राजा येण्यापूर्वी प्रवचन केव्हांही सुरू केलें नाहीं !

असे प्रसंग २४ वेळां आले व गेले. प्रत्येक वेळीं श्रोत्यांची तीच ती कुरकुर चाललेली असे. एके दिवशीं अष्टावक्र मुनींनी यावर उपाययोजना करण्याचें ठरविलें.

अहो ! आग लागली !

नेहमीप्रमाणें जनक राजाचें आगमन झाल्यानंतर प्रवचन सुरू झालें. थोडा वेळ गेल्यानंतर मध्येंच प्रवचन थांबवून अष्टावक्र मुनी मोठमोठ्यानें ओरडूं लागले कीं, “अहो ! पहातां काय ? ती पहा चारी बाजूंस आग लागली आहे ! या आगींत सर्व जळून भस्म होणार ! केवढी ही आग ! श्रोत्यांनीं मार्गें वळून पाहिलें तों काय ? खरोखरच आगीच्या ज्वाळा भडकून चाललेल्या दिसू लागल्या. हां हां म्हणतां ती अगदीं नजीक येऊन ठेपली. प्रत्येकाचा कांहीं ना कांहीं संसार होताच, तो संभाळण्यासाठीं प्रत्येकजण वाट मिळेल तेथून धांवत पळत सुटला ! एकही श्रोता आसनावर शिष्टक राहिला नाहीं.

राजा जनक मात्र स्वस्थानीं निश्चितपणें बसलेला होता. त्याला त्या अवस्थेंत पाहून अष्टावक्र म्हणाले, 'राजा ! हें काय ? सर्वत्र आगीचा डोंब उसळलेला दिसत नाही का तुला ? आणि हा अग्निप्रलय पाहून तूं येथेंच बसलेला ! पहातोस काय ? ऊठ लौकर; नाहीतर तुजें सर्वस्व जळून खाक होईल ! सर्वस्वाचा त्याग करून येथें येऊन राहिलेले हे लोक सुद्धां आपापल्या वस्तूंचें रक्षण करण्यासाठीं कसे पहा धांवत पळत सुटले आहेत ! आणि तूं आपला इथेंच !'

जनक राजाचें उत्तर

यावर जनक राजा काय म्हणाला ? राजा म्हणाला, 'महाराज ! सारी मिथिला नगरी आगींत जळून मसम झाली तरी त्यांत माझें कांहीं विघडणार नाही ! माझें काय जळणार आहे ? मिथिला नगरीचें रक्षण करण्यासाठीं तुम्हीं मला येवून उठायला सांगत अहांत; परंतु ही नगरी ज्याची आहे, ती तिचें रक्षण करायला समर्थ आहे. तिची चिंता मी कां वहावी ? आपल्या कृपा प्रसादानें मी अनुभव घेऊन चुकलों आहे कीं, 'अकिंचन भवं स्वास्थ्य कौपिनत्वेऽपि दुर्लभम्' महाराज ! या जगांत माझें असें कांहींएक नाही. जें कांहीं आहे तें सर्व भगवंताचें आहे. या तस्वाप्रत मी येऊन टेपलों आहे. त्यामुळें कोणतीही गोष्ट, कोणतीही घडामोड माझें स्वास्थ्य हिरावून घेऊं शकत नाही. सर्वस्वाचा त्याग केला म्हणणाऱ्या लंगोटीधारीनाहीं तें स्वास्थ्य मिळत नाही, हें आपण आत्तांच पाहिलें आहे."

अष्टावक्र म्हणाले, "अमर्य प्रातोऽसि जनक !" "राजा ! धन्य आहेस तूं ! तूं खरोखर निर्भयपद प्राप्त करून घेतलें आहेस. खरें स्वास्थ्य, खरीखुरी विश्रांति तूंच संपादन केली आहेस !"

हा मायेचा पसारा

प्रिय वाचक ! ईश्वरी मायेचें स्वरूप कसें असतें तें येथें आपणांस पहायला मिळत आहे. अनेक थोर माणसें, वाटल्यास महात्मे म्हणा, आपलें घरदार, मुलें माणसें सोडून व कौपिनधारी होऊन भटकत भटकत जनक राजाकडे आलीं. राजानें त्या सजनांस आश्रय दिला. त्यांना रहायला झोंपड्या दिल्या व त्यांना जरूर त्या वस्तूहि दिल्या. तरा स्थितींत ते लोक तेथें आनंदानें राहिले. त्यांच्याजवळ जें कांहीं आतां होतें तें सर्व राजानें जरूरीप्रमाणें दिलेलें. परंतु कोणाची कमंडलूवर, कोणाची पोथीवर, तर कोणाची पासोडी-वर माया ममता गुंतून राहिलेली. आग लागल्याचें समजतांच त्यांची माया ममता जागी झाली व आपआपल्या आवडीच्या व आवश्यक वस्तूंच्या चचावासाठीं ते लोक पळत सुटले !

आणि राजा जनकाकडे पहा ! साऱ्या मिथिलेचें राज्य व सारें वैभव त्याचें होतें. परंतु तें सर्व तो आपलें मानीत नव्हता. त्याला त्याचें ममत्व वाटत नव्हतें. मला काय करायचंय; ज्याचें असेल तो पाहून घेईल ! मी कशाला माझें स्वास्थ्य गमावून वस्तू ? असा विचार करून राजा जाग्या जागीं स्वस्य वसून राहिला.

काहीं हितकर व रुचकर

जें घडें पृथ्वीच्या पाठीं—

कोणतीही परिस्थिति वाट्यास येवो, येईल त्या परिस्थितींत आनंदानें रहाण्याच्या सराव करायला हवा, असुक मिळावें तें मिळालें नाहीं, याबद्दल खेद मानूं नकोस. झाल्या गेल्याचें दुःख करीत व तें क्षिजवीत वसूं नकोस. जें होऊन गेलें त्याचें दुःख करीत वसण्यांत फायदा कोणता ? जें काहीं चालू आहे त्यांत समाधान व संतोष मानून रहा. सर्व धर्मांचें, सर्व पुण्यकर्मांचें, जपाचें, तीर्थाटनाचें, परोपकाराचें किंवा दानधर्माचें फळ एकच. स्वतःच्या मनाचें समाधान, स्वतःचा आनंद. वाट्यास येईल त्या परिस्थितींत समाधान मानून रहाणें. सदासर्वकाळ आनंदांत रहाणें. ' जें घडे पृथ्वीच्या पाठीं । तें मनोरंजनासाठीं । केवळ ॥ या महामंत्राचा विसर केव्हांही पडूं देऊं नकोस !

×

×

×

स्वर्ग स्वतः मेल्याशिवाय दिसत नाहीं !

ईश्वर कसा आहे, त्याचें स्वरूप कसें आहे, तें जाणून घेण्याच्या खटाटोपांत तूं क्याला पडतोस ? नको ते खटाटोप ! आत्मा एक आहे कीं अनेक आहेत, या भानगडींत तूं पडूं नकोस. तुझ्या मनाला शांतता कशी लाभेल, तुझें मन निर्विकार कसें होईल, हें पहा. तो रस्ता शोधून काढ व त्याप्रमाणें आचरण कर. आशा, आकांक्षा व लाभान्ना त्याग केल्याशिवाय, सत्य, सदाचार, संतोष, दयाभाव व प्रेम यांचें आचरण केल्याशिवाय दुसऱ्या कोणत्याही उपायांनीं तुला संपूर्ण शांति मिळणार नाहीं. ज्यामुळे मन द्विधा होतें, पश्चात्ताप होतो, जें करण्यांत भीति आहे, जें केलें असतां दुःख, चिंता व भय वाटण्याचा संभव, जें केल्यानें सुखाची शोप येणार नाहीं, तें कधीही करूं नकोस. एवढें केलेंस म्हणजे तुला परमात्म्याची ओळख पटण्याचा मार्ग आपोआप खुला होईल. मग तुझें तुला आढळून येईल कीं सर्व प्राणीमात्रांत एकच एक परमात्मा व्यापून राहिल्या आहे. ' स्वतः मेल्याशिवाय स्वर्ग दृष्टीस पडत नाहीं. ' दुसऱ्यांनीं कितीही कंठशोष केला तरी त्याचा काय करूं उपयोग ?

×

×

×

देव भावाचा भुकेला

या जगांतील सुखसंपत्ति व इतर साधनें तुला पाहिजेत ? मग दीर्घयोग कर; ईश्वराची आठवण नेहमीं ठेव. जें करशील तें त्याला आठवून त्याच्यासाठीं म्हणून कर. गुणी हो. गुणी माणसाचा या जगांत सर्वत्र जय होत असतो. ' गुणाः पूजा स्थानं. ' गुणी माणूस सर्वांना आवडतो व पूजनीय ठरतो. गुणी माणूस जें काय हवें असेल तें मिळवूं शकतो. ईश्वराला गुणी माणूस भारी आवडतो. अवगुणी माणसाकडे तो दुकूनही पहात

श्री ज्ञानेश्वरी अनुवाद

अ मृत

लेखक : वि. पां. सातपुते, मुंबई

नमो ज्ञानेश्वरा निष्कलंका । जयाची गीतेची वाचितां टीका ।
ज्ञान होय लोकां । अतिभाविकां अर्थार्थियां ॥ — श्री एकनाथमहाराज.

× × ×

विस्तरेणात्मनो योगं विभूतिं च जनार्दन ॥

भूयःकथय तृप्तिर्दि शृण्वतो नास्ति मेऽमृतम् ॥ — सी. १०-१८

आणि पुसिल्लिया जिया विभूती । त्याही बोलाविया भूतपती । एष म्हणसी जरी
पुढती काय सांगो ॥ तरी हा भाव मना । झणें जाय हो जनार्दना । पै प्राकृताही
अमृतपाना । ना न म्हणवे जेवीं ॥ जें काळकूटाचें सहोदर । जें सृत्युमेणें प्याले अमर । तरी
दिहाचे पुरंदर । चौदा जाती । ऐसा कवण एक क्षीराब्धीचा रसु । जया वायांचि अमृत-
पणाचा आभासु । तथाचाही मीठांशु । जें पुरे म्हणों नेदी । तथा पावळ्याही येतुलेवरी ।
गोडियेची आशी थोरी । मग हें तंव अवघारी । परमामृत साचें ॥ जें मंदराचळु न ढालितां ।
क्षीरसागर न डहुळितां । अनादि स्वभावतां । आइतें आहे ॥ जें स्तवे ना द्रवे नव्हे, बद्ध ।
जेथ नेणजती रस गंध । जें मलतयाही सिद्ध । आठवलेंचि फावे ॥ जयाची गोठीचि
ऐकत खेवों । आषवा संसार होय वावो । बळिया नित्यता लागे येवों । आपण पांचि ॥
जन्ममृत्यूची भाख । हारपोनि जाय निःशेख । आंत बोहेरी महासुख । वाढोंचि लागे ॥
मग दैवगत्या जरी लेविजे । तरी तें आपणाचि होऊन ठाकिजे । तें तुज देतां चित्त
माझें । पुरे म्हणों न शके ॥ तंव तुजें नामाचि आम्हां आवडे । वरी भेटी होय आणि
जवळीक जोडे । पाठी गोठी सांगसी सुखाडें । आनंदाचे नि ॥ आतां हें सुख कायिसया
सारिलें । कांहीं निवेंचेना मज परितोळें । परि येतुलें जाणें जे थेंणें मुखें । पुनरुक्तही हो ॥
हां गा सूर्य काय शिळा । अग्नि म्हणें येत आहे वैविळा ॥ कां नित्य वाहतया गंगाजळा ।
पारसेपण असे ॥ तुवां स्वमुखें जें बोलिलें । हें आम्हीं नादासि रूप देखिलें । आजि
चंदनतरुचीं फुलें । तुरंतीत आहों मा ॥ (ज्ञा. १९०-२०३)

करील श्लोक व तद्विषयक टीका अोंव्या गीता-ज्ञानेश्वरीतील विभूति योगनामक
दहाव्या अध्यायांतील आहेत. यांतील “भूयः कथय” व “अमृतम्” या दोन पदांवर
ज्ञानेश्वर महाराजांनीं जें प्रासादिक व्याख्यान केलें आहे, त्याचा थोडक्यांत अनुवाद
करीत आहे.

“अमृतम्” या पदावर शांकरभाष्यांत जवळ जवळ मुळीच विस्तार नाही. अर्जुनाच्या तोंडीं “त्वन्मुख निःसृत वाक्यामृतम्” असे स्पष्टीकरणात्मक दोन शब्द योजिले

आहेत. ज्ञानेश्वरमहाराजांच्या प्रतिभेस मात्र याच पदांत काव्याविष्कारास स्थान दिसून येऊन, त्यांनी क्षीरसागर मंथननिमित्त “प्राकृत” व “पावळें” अमृत व अर्जुनास प्रत्यक्षतः प्राप्त होत असलेलें भगवन्वचनामृत यांची अलंकारिक तुलना करून “वचनामृतच ” कां व कसें श्रेष्ठ आहे हें अर्जुनाच्या तोंडून वदविलें आहे.

ज्ञानेश्वरी म्हणजे गीतेची निःपक्षपाती टीका आहे हें जरी खरें असलें, तरी व्याख्यान करतांना श्लोकांतील पदांचा अनुक्रम बदलला असल्याचें ज्ञानेश्वरींत अनेक ठिकाणीं दिसून येतें. या श्लोकांच्या व्याख्यानांतही, श्लोकांत “भूयः कथय व “अमृतम्” असा पदांचा क्रम असला तरी “अमृतम्” चें व्याख्यान प्रथम व “भूयः कथय ” चें व्याख्यान नंतर, असें केलें आहे. आतां ओव्यांचा थोडक्यांत अनुवाद असा :

अर्जुन म्हणत आहे—भगवंता, आपण आतांच व मार्गेही (रसोऽहमप्सु० अ. ७-८) विभूति सांगितल्या, आतां पुन्हा काय विचारतोस असें म्हणाल (१९०) तर, आपणास असें वाटण्याचें कारण नाही. (येथपर्यंत ‘अमृतम्’ या पदाच्या व्याख्यानाचा उपक्रम झाला) कारण, ‘ प्राकृत ’ अमृतपानासही, कितीही प्राप्त झालें तरी पुरें म्हणवत नाही (१९१). (आतां हें पुराणांतरीचें अमृत ‘ प्राकृत ’ कसें ?). ज्याचा जन्म कालकूट विषाबरोबर झालेला आहे. (क्षीरसमुद्रमंथनांतून निघालेच्या १४ रत्नांपैकीं अमृत व विष हीं दोन आहेत हें सर्व प्रसिद्ध आहे), म्हणावयास अमृत, परंतु मृत्यूच्या भीतीनें ज्याचें देवांनीं प्राशन केलें, तरीही देव अमर नाहीत. आम्हां मानवांच्या तुलनेनें देव जरी अमर असले तरी ब्रह्मदेवाच्या एका दिवसांत देवांचा राजा इंद्र असे चौदा इंद्र होतात व जातात (१९२) एवं गुणविशिष्ट, फक्त ऐकीव माहितीचा, जो कधीं कोणासही पाहाण्यास मिळाला नाही असा, कोठेंतरी अस्तित्वांत असलेल्या क्षीरसमुद्रापासून उत्पन्न झालेला रस, ज्याला उगीचच अमृत्त्वाचा अभास आहे, (असे नसतें तर अमृत-वाटणीच्याच वेळीं राहूचा मृत्यु होता ना), त्याचा सुद्धां गोडीचा एक अल्पस्वरूप अंश मिळाला तरी पुरें म्हणवत नाही, तुष्टि होत नाही (१९३) त्या ‘ पावळ्या ’ ‘ फिक्या ’ अमृताच्या गोडीवर सुद्धां मानवांच्या उड्या पडतात, असें आहे, तर, आपण सध्यां जो मला उपदेश करित आहां तो गीताशास्त्र व्याख्यान प्रवाह तर प्रत्यक्ष ‘ परमामृत ’ आहे (१९४) हें परमामृत कसें ? तर याच्या वाक्यामृताच्या) प्रातिसाठीं क्षीरसमुद्राचें मंथन करावें लागत नाही, मंदराचक्राला हालवावें लागत नाही, जें सनातन भगवत्स्वरूपाप्रमाणेंच अनादि व आवर्तें (सिद्ध) आहे, ज्याच्या सिद्धीसाठीं कांहीं आयास करणे लागत नाहीत. (१९५) जें दृश्य नाही म्हणून, घट्ट, पातळ, कठीण वगैरेंनीं वर्णन करतां येत नाही, ज्याच्या ठिकाणीं चव किंवा वास संभवत नाही (चव व वास हे इंद्रियांचे धर्म आहेत व हें परमामृत इंद्रियातीत आहे), जें वाटेल त्याला उपलब्ध आहे. (प्राकृत अमृताचा लाभ फक्त देवांनाच आहे), व ज्याचें स्मरण केल्याबरोबर प्राप्ती होते. (गीता-ज्ञानेश्वरीच्या स्मरणानें अमृत प्राप्तीतुल्य आनंद होतो हें अनुभव-सिद्ध आहे) ज्याच्या श्रवणाबरोबर जन्ममरणरूप संसार मिथ्या होतो. (वाक्य हा

बाबांची दिव्य वाणी

लेखक : आप्ताराव

ईश्वराचें सामर्थ्य व त्याची लीला अगाध आहे. आम्हीं हें जाणतो व त्याची भक्ति करतो; परंतु ती भक्ति केवळ दिखाऊ असते. ती भक्तीचा बाजार असतो. लोकांच्या डोळ्यांत त्यामुळें आम्हीं धूळ फेकू शकतो, परंतु देवाची त्यामुळें फसवणूक करता येणार नाही. निष्ठेशिवाय, श्रद्धेशिवाय सर्व व्यर्थ आहे. 'जो मजलागी अनन्य शरण ! विश्वासयुक्त करी मद्भजन । माझे चिंतन माझे स्मरण । त्याचें उद्धरण प्रीद माझे ॥

स्वतःस विचारून पहावें

श्रीसाई बाबांनी हें निर्धारपूर्वक सांगितलें आहे; परंतु अनन्य शरणागति आमच्या-कडून घडत असते काय ? आम्हीं जी पूजा अर्चा करतो, भक्ति करतो, ती विश्वासपूर्वक श्रद्धायुक्त अंतःकरणानें करतो काय ? प्रत्येकानें हा प्रश्न स्वतःस विचारून त्यांचें काय उत्तर मिळतें तें पहावें.

आमचें सर्व कांहीं शब्दपांडित्य असतें, अंतःकरणापासून कांहीं नसतें, आणि जर तसें असतें तर आपल्या घरांदारी व समोवार जें दुःख दैन्य दिसतें तें आढळून आलें नसतें.

'लक्ष लावी जो मजकडे ! नाही तयासी कैचेंही सांकडे ! तोच जें विसर पडे ! माया कोरडे उडवी तें ॥'

सारा दिखाऊपणाचा कारभार

आमच्यावर संकटें कोसळतात, दुःखताप सहन करावा लागतो, कारण आमचें अंतःकरणापासून कांहींच नसतें. सारा बळखात, दिखाऊपणाचा कारभार !

आम्हीं स्वतःला आस्तिक व श्रद्धाळू समजतो. कसले समजतो ? त्यांत दांभिकपणाचाच भाग जास्त असतो ! असल्या दांभिकपणापेक्षां घडघडीत नास्तिकपणा बरा !

मगवंताच्या कुपेवर, त्याच्या अतर्क्य सामर्थ्यावर आमची दृढ श्रद्धा असली पाहिजे. त्याची नजर चोहीकडे असते. त्याला कोनाकोपण्यांत जगाच्या कुठच्याही भागांत काय चाललें आहे हें दिसतें. तो सर्वसाक्षी, सर्वत्र व सर्वव्यापी आहे.

'कुठेही असा कांहींही करा । एवढें पूर्ण सदैव स्मरा । कीं घुमच्या कृतीच्या इत्थंभूत खबरा । मज निरंतर लागती ॥'

ती वाणी अंतःकरणाची पकड घेते का ?

बाबांची ही दिव्यवाणी आम्हीं वाचतो व घोक्तो; परंतु तिनें अंतःकरणाचा ठाव घेतला आहे काय ? ती वाणी अंतःकरणांत रुजली आहे काय ? तिनें मूळ घरलें आहे

काय ! आणि मग तुमच्याकडून पापकर्म केव्हाही घडणार नाही. सत्यानें, धर्मानें व न्यायनीतीनें वागावें असेंच तुम्हांला वाटेल. मग तुम्ही सर्वांशीं प्रेमानें व बंधुभावानें वागू लागाल. असत्याचरण चुकूनही करणार नाही. कोणाला तोडणार नाही, अपशब्द बोलणार नाही, मग तुम्हां केवळ स्वार्थावर नजर ठेऊन रहाणार नाही, तर दुसऱ्यांचाही स्वार्थ साधून पाहिजे असें वाटेल. जोंपर्यंत तुमच्या वागणुकींत अशा प्रकारचा थारेपाळट घडून आला नाही, तोंपर्यंत खऱ्या देवभक्तीच्या ओलाव्याचा तुम्हांला स्पर्शही झालेला नाही, असेंच समजलें पाहिजे.

काय ही दुर्घटना

आकाशांत काळे दग जमा झाले, जिकडेतिकडे काळोख दिसू लागला म्हणजे काय ही दुर्घटना, किती दुःखदायक गोष्ट आहे ही, असें आपण म्हणतो. परंतु खरी दुर्घटना ती, ज्या दुर्दैवी दिवस तोच र्कां, ज्या दिवशीं रामनामाची आपणांस आठवण होणार नाही व रामनाम कानांत पडून ते पुण्यपावन होणार नाहीत.

तद्दिनं दुर्दिनं मन्ये मेघाच्छत्रे न दुर्दिनम् ।

यद् दिनं कर्णपीयूष - कथा श्रवण वर्जितम् ॥

आज्जाल श्रद्धाभाव, देवधर्मासंबंधी निष्ठा दुर्मिळ झाली आहे आणि त्यामुळें मनुष्य समाज दुःखतापांत होरपळत आहे. वरवर देवाचें नांव घेतल्यानें व देखाव्यासाठीं देवपूजेचें अवडंस मात्रिल्यानें का देव पावणार आहे ? व तुमच्या मनाला शाश्वत शांति मिळणार आहे ?

निष्ठेनिश्चय सारें व्यर्थ

जें जें कांहीं कराल, मग ती पूजावर्चा असो, तुमचा रोजचा रोजगार धंदा भजो, कांहींही असो, तें निष्ठापूर्वक घडलें पाहिजे, तरच त्यांत यश मिळेल, नाहीतर काय ? साया पोळत कारभार !

नारायणाचें नांव निष्ठापूर्वक घेणें हीच खरी संपत्ति व त्यांत सारें वैभव आहे. ज्याने खरी आपत्ति जर कोणती असेल तर ती म्हणजे नारायणाचें-विष्णूचें विस्मरण हीच होय. काळाटी खरी संपत्ति संपादन करण्याच्या मार्गे आपण लागलें पाहिजे.

विपदो नैव विपदः सम्पदो नैव सम्पदः

विपद् विस्मरणं विष्णोः सम्पन् नारायण स्थितिः

आत्मने जीवन प्रबलमान, तेजस्वी व वैभवशाली करण्याचें साधन म्हणजे देवाकरीत अनीम भक्ता हेंच होय. आमच्या हातीं काय आहे ? कर्ता करविता, देता देवविता तो भगवन्त आहे; तो तारणारा व तोच मारणारा.

यासाठीच बाबांनी सांगितलें आहे कीं,

मात्र माझे करा स्मरण । विश्वासयुक्त अंतःकरण ।

टेवा करा निष्काम भजन । कृत कल्याण पावाल ॥

संत नामदेवांची अमृतवाणी

संग्राहक : ग. वि. काविटकर एम. ए.

शूरवीर शीख समानाचा आदिग्रंथ 'श्रीगुरु ग्रंथ साहेब' यामध्ये संत नामदेवांच्या ६१ पदांचा अंतर्भाव झाला असून त्यांचा इंग्रजी अनुवाद श्री. एम्. ए. मेकॉलिक यांनी व मराठी अनुवाद श्री. जी. व्ही. काविटकर एम्. ए. यांनी केलेला, आमच्या वाचकां-साठी श्री साईलीलैत मधून मधून देण्याचा विचार आहे.

—संपादक

राग : प्रभाती

अकुल पुरुष इकु चलितु उपाइआ ॥
घटिघटि अंतरि ब्रह्मु लुकाइआ ॥
जीअकी जोति न जाने कोई ॥
तै में किया सु मालूम होई ॥
जिऊ प्रगासिआ माटी कुंभऊ ॥
आपही करता बीठलु देऊ ॥
जीअका बंधनु करम विआपै ॥
जो किछु किया सो आपै आपै ॥
प्रणवति नामदेऊ इहु जीऊ चितवै सुलहै ॥
अमरु होई सद आकुल रहै ॥

The Inscrutable Being invented a play
God is concealed in every heart,
No one knoweth the nature of the Soul's light;
What we ourselves have done, Thou knowest.
As an earthen vessel is produced from clay,
So Vithal created the world.
The Soul's entanglements depend on its acts.
It is itself responsible for what it hath done.
Namdev representeth, the soul obtaineth the result
of its thoughts;
The soul which always remaineth fixed on
The Inscrutable one becometh immortal.

अकाल पुरुषानें मांडिलेला हा एक खेळ आहे. प्रत्येक घटान्या (शरीराच्या) अंतर्दामीं ब्रह्म प्रकाशत आहे. अंतःकरणातील आत्मज्योति कोणी जाणून घेत नाही, त्याकरितां आम्ही काय काय केले तें तुम्ही जाणत आहां. मातीचे घट व्हावेत, त्याप्रमाणें विठ्ठलदेवानें आपणच हें विश्व निर्माण केलें, जीवाचें बंधन आपल्याच कर्मांचा व्याप किंवा फल होय. आपण जें कांहीं करतो त्याप्रमाणें फलप्राप्ति होते. नामदेव म्हणतात, या ठिकाणीं ज्याप्रमाणें चिंतन करावें, त्याप्रमाणें लाभ होतो. ब्रह्माचें चिंतन नित्य कराल तर अमरत्व प्राप्त करून घ्याल.

वर्गणीदार होऊं इच्छिणाऱ्यांस विनंती

श्रीसाईलीलेचें नवीन वर्ष एप्रिलपासून सुरू होतें. वर्षारंभापासून वर्गणीदार होणें हें केव्हांहि चांगलेंच; परंतु ज्यांना वर्षारंभ चुकेल त्यांना वर्षातील कोणत्याहि महिन्यापासून श्रीसाईलीलेचें वर्गणीदार होतां येतें.

गेल्या अंकीं आम्हीं केलेल्या विनंतीस मान देऊन अनेकांनीं वर्गणीदार या नात्यानें आपापली पांच रु. वार्षिक वर्गणी पाठवून वर्गणीदारांच्या यादीत आपली नांवे समाविष्ट केलीं, याबद्दल आम्हीं त्या सर्वांचे आभारी आहोंत.

यापुढेंहि वर्गणीदारांची संख्या उत्तरोत्तर झपाट्यानें वाढत जाऊन श्रीसाई-वाबांचा प्रेरक व जीवन सुफलदायी करणारा संदेश महाराष्ट्रांतील घरोघरीं जाईल. व या कार्यात आमचे साईभक्त वाचक शक्य तेवढें जास्तीत जास्त सहकार्य करण्यासाठीं पुढें येतील, अशी आम्हांला बळकट अशा वाटत आहे.

श्री साई लीलेची वार्षिक वर्गणी अवघी ५ रु. असून त्याच वर्गणीत पुण्यतिथि व श्रीरामनवमी निमित्त निघणोर दोन विशेषांकही मिळतात. श्रीसाईलीला व्ही. पी. नें पाठविली जात नाहीं. तरी वर्गणीदार होऊं इच्छिणाऱ्यांनीं रु. ५ (ट. ख. सह) खालील पत्त्यावर मनि ऑर्डरीनें पाठवावे, अशी विनंती आहे.

संपादकः—श्रीसाईलीला

ईस्ट अँड वेस्ट इ. कं. क्लिडींग ४९।५५

अपोले स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई नं. १

.....

नीलवर्ण घनःश्याम

लेखक : केशवराव कृ. प्रधान B. A. L. L. B.

पृथ्वी, आप, तेज, वायु—आणि आकाश. पंचमहाभूतांतील अगदी शेषटचें तत्व—
नीलवर्ण आकाश

आकाशाचा निळा वर्ण सर्व बाजूनी ज्यानें अगदी लपेटून घेतला आहे, तो श्याम-
सुन्दर नीलवर्ण घनःश्याम म्हणजेच श्रीकृष्ण. योगसमाधि स्थितीत सहस्रदला पलीकडे,
ब्रह्मरन्ध्र भेदून जेव्हां योगी नील आकाशाशीं एकरूप होतो, तेव्हांच त्याला ह्या
श्यामसुन्दराचें चिदाकाशांत दर्शन होतें. जीव जेव्हां सर्व इंद्रियें डावलून शिवाशीं संलग्न
होतो तेव्हांच, नीलवर्ण घनःश्याम, योग्याच्या हृदयकमलांतील नील विसतन्तुतून बाहेर
डोकावून मृदुमृदुल हास्य करूं लागतो.

आकाराच्या 'म्' म्हणजे लय स्थितीत ह्या परब्रह्म परमात्म्याचें—मगवान्
श्रीकृष्णाचें, माहेर आहे. विश्वनिर्मितीत म्हणजे—'अ'मध्ये ह्यांच्या सर्वशक्तिमान्
अजानुबाहुत्वाचा प्रभाव आहे. विश्वधारणेंत म्हणजे 'ड'मध्ये यांच्या दिव्य श्वासनिरो-
धनाची कृति आहे व विश्वविनाशांत म्हणजे 'म्'मध्ये याची अगुरेणूला मोहून
टाकणारी—गोपगोपींच्या बरोबर केलेली वृन्दावनांतील रासनाडी आहे.

याच्या मधूर बांसरी निनादांत या वरील तिन्हीं कृति 'अउम्' स्वरांत नांदतात,
त्यांच्या मुरलींतून 'अ' स्वर निघतांच कुंडलीनी—प्राणिमात्रांतील चेतनाशक्ति त्वरेनें
नाभिकमलांतून जागृत होऊन उठून उभी रहाते. 'उ' स्वरबरोबर सर्व अवयव झाडून—
ब्रह्मरंध्रापर्यंत मान उंचावते. 'म' स्वराबरोबर ब्रह्मरन्ध्र भेदून सृष्टींत, आकाशच्छत्राखालीं,
वर दशादिशांना व्यापून उरलेल्या नीलवर्णांत घुसून घनश्यामाच्या 'पद्कमलांना स्पर्श
करून—त्या घननीलाशीं एकरूप होऊन जाते.

नादब्रह्माचा उगमच 'म्' आहे. 'ॐ' शब्द पृथ्वीवरून 'अउम' असा दिसला,
तरी उगमापासून 'मउअ' असा आहे. सर्व शब्दसृष्टीचा—नादसृष्टीचा परम आत्मा
श्रीकृष्ण—तो घननीळ घनःश्याम श्रीकृष्ण, तो नन्दलाल श्रीकृष्ण—तो 'म्' मध्ये
डोकावतो—व 'म्'च्याहि पलीकडे रहातो. त्याचें गोकुळ 'अउम'च्या पलीकडे आहे.
तरीही तो 'अ' स्वरूपानें मधुरेंत कंसवध करतो. 'उ' स्वरूपानें वृन्दावनांत गोपगोपी-
बरोबर ऋीडा करतो. 'म' स्वरूपानें प्राणिमात्रांच्या हृदयांत विराजमान होतो; व
अउमच्याहि पलीकडे स्वतःच्या निराकार, निर्गुण निरंजन घननीळ स्वरूपांत, कालदेश
नामरूप अतीत् अशा आपल्या स्वनिर्मित गोकुळांत रहातो.

मानवी मनाचे सर्व खेळ याच गोकुळभोंवती चालतात. त्यांचे सर्व विचार
करूपना व सर्वभाव याच गोकुळभोंवती सतत पिगा घालीत असतात. मानवातील प्रकर्ष

बुद्धी आपली सर्व शक्ति एकत्रदून याच गोकुळाचा रस्ता शोधीत असते. त्या विचारांच्या, कल्पनेच्या, बुद्धीच्या, धडपडीमागे उभा राहून श्यामसुन्दर श्रीकृष्ण गालांतल्या गालांत खोडकरपणे हंसत सतत उभा असतो. एखाद्या चुकार विचारांतून, चुकार कल्पना समूहांतून क्वचित्काळीं बुद्धीच्या अति उच्च अशा तंद्रीतून—चटकन् गडद अंधकारांतून बीज चमकून जावी, तसा तो पुटकन् प्रगट होऊन पुन्हां लपून वसतो. त्याच्या क्षणिक दर्शनाने विश्व मोहून वेडे होतें. परंतु हा पुन्हां खोडकरपणाने लपून रहातो; व विश्वाला मोहक वाकुल्या घालीत वसतो.

दिवसामागे रात्र, ऋतूमागून ऋतु, प्रकाशामागून छाया असा हा पाठशिवणीचा खेळ हा प्यारा प्यारा गोकुळाचा श्रीकृष्ण जगाच्या आदीपासून अंतापर्यंत खेळत रहातो. गरीब विचारा मानव ह्याला पकडण्यासाठी अहोरात्र ह्याच्यामागे पळत सुटतो. तो थकतो. हा थकत नाही. तो दमून खाली वसतो, निजतो, मूर्च्छित होतो. हा खुशाल कदंब वृक्षाखाली यमुना दोहावर मुरली वाजवीत आणि मधून मधून हंसत शांत उभा असतो. तो प्रियदर्शन श्रीकृष्ण, तो जगाचा आत्मा—परम आत्मा—ते विश्वाचे दुर्लभ पद—जे ऋषींचे गोजिरे सोजिरे गुपित—तो प्यारा प्यारा श्रीकृष्ण, ते योग्यांचे अतीव विश्रांती स्थान.

विश्रामध्वे निरनिराळ्या ऋतूंतून वाहणाऱ्या वाऱ्याच्या मागे, कधी कधी त्याच्या बरोबर—मलय पर्वतावरून येणाऱ्या दिव्य सुगंधासारखा—तो प्यारा गोकुळकृष्ण आपल्याला कधी कधी मिठी मारतो. अंग थरथरून येतें. वृत्ति उगीचच वहरतत. अष्ट सात्विक भाव पालवतात; व एक महान् मंगलमय घटीका आपल्या आयुष्यांत पदार्पण करिते.

मगवान श्रीकृष्ण अतीव प्रेमाने आपल्या गळ्याला मिठी मारून आपल्याला लाडीक साद घालतो. पण आपण 'ओ' देत नाही. हा मधुर मंगलमय क्षण चटकन् नाहीसा होतो. आपण मात्र पृथ्वीवरल्या दगडाधोळ्याशीच खेळत रहातो व जीवन निर्जिव, निरस आहे असे म्हणतो.

मानवी अन्तःकरणातील सर्व नवरसांत यथेच्छ हुंबावे—त्यांचा परिपोष करून त्यांतून मुरलीचवनी निर्माण करून विश्वाला मोहिनी घालावी, याच एका हेतूने आपल्या हृदयांत क्षणिक प्रवेश करून हा श्रीकृष्ण तेथे नन्दनवनातील एक एक कीमल वेळ लावून पालवीत असतो. आपल्याला ते कळत मात्र नाही. तेथे वृन्दावन निर्माण व्हावे, तेथे वृत्ति वृत्तीच्या गोपगोपांचा फेर धरून विश्वाच्या ह्या केन्द्र माषवाला रासक्रीडा करता यावी—यासाठीच हें मानवी—जीवन तो निर्माण करतो. परंतु आपल्याला हें कळत नाही. आपण मात्र बदसूर जीवन व्यतीत करीत असतो.

नील मण्यासारख्या ज्यांच्या छाया आकाशांतून दूरदूर जात असतात, अशा 'दगांचिया सावलीच्याच मागे, ते धावती हासरस प्रसंगे' असे ज्यांचे वर्णन केलेले आहे ते गोपालकृष्णाचे सवंगडी—मानवी जीवनातील भीषण छायांना, कल्पनेने तयार

फळ ! मी तर जन्मापासूनच खळ आहे. साई स्वतः दीनवत्सल आहेत. ही खरोखरच त्यांची कृपा आहे.

सिद्धकोटीत त्यांचा जन्म झाला असून त्यांचे वर्तन साधकाला शोभेल असे असले तरी ते वृत्तीने अती लीन व निरभिमानी आहेत आणि ते सर्वांचीं मनं सांभाळीत असतात. एकनाथानीं ज्याप्रमाणें पैठण आणि आळंदीचे महत्व वाढविलें त्याचप्रमाणें श्रीसाईनीं शिरडी महिमासंपन्न केली आहे. धन्य ! धन्य ! ते शिरडीचे पाषाण. धन्य ! धन्य ! तेथें उगवणारें गवत, कीं, दररोज अनाथासे त्यांना बाबांच्या चरणांचें चुंबन घ्यावयास मिळत असून त्यांच्या चरणांची धूळ मस्तकीं धारण करावयास मिळते. शिरडी म्हणजे आम्हांला पंढरपूर, जगन्नाथपुरी, द्वारका, गया, काशी विश्वेश्वर, रामेश्वर, बद्रिकेश्वर, नाशिक, त्र्यंबकेश्वर, उज्जयिनि, महाबळेश्वर, गोकर्ण वगैरे सिद्धतिथी व क्षेत्रे म्हणजेच आम्हाला शिरडी होय. शिरडीत आम्हांला साईबाबांचा समागम मिळतो तोच आम्हाला आगम निगम होय. तोच आमची संसारदुःखे नाहीशी करणारा असून आमचा परमार्थाचा मार्ग सुगम करणारा आहे. श्रीसाईबाबांचे दर्शन हेंच आमचें योगसाधन असून त्यांच्याशी संभाषण केल्यानें आमच्या पापांचें क्षालन होत असतें. त्यांचें पादसंवादन करणें हेंच आमचें त्रिविणीस्नान असून त्यांच्या चरणतीर्थ प्राशनानें आमच्या वासनांचें निर्मूलन होतें. त्यांची आज्ञा आम्हाला वेदवचनासारखी असून त्यांच्या उदी प्रसाद सेवनानें आम्हां सर्वांना पुण्य प्राप्ती होते. श्रीसाई म्हणजेच आमचें परब्रह्म, आमचा परमार्थ, आमचे श्रीकृष्ण, श्रीराम आणि निजाराम आहेत. बाबा स्वतः इंद्रातीत असून कधीही उल्लसित वा उद्विग्न होत नाहीत. ते सदोदित निजस्वरूपी दंग असतात. शिरडी हें मुख्य केंद्र असून बाबांचें क्षेत्र पंजाब, कलकत्ता, उत्तर हिंदुस्थान, गुजराथ, महाराष्ट्र आणि—कानडी प्रांतांपर्यंत विस्तारलेले आहे. शिरडीची श्रीसाईची समाधी म्हणजे संतांचा मेळावा असून तेथील मार्ग आक्रमितां प्रत्येक पावलाबरोबर जीवांच्या ग्रंथी सुटत असतात. समाधी दर्शन होणें म्हणजे जन्माचें सार्थक आहे. तर ज्यांना प्रत्यक्ष दर्शनसुखाचा लाभ होऊन ज्यांच्या आयुष्याचा कांहीं भाग बाबांच्या सेवेत वेंचला गेला त्यांच्या भाग्याचें किती वर्णन करावें ! मशीद आणि बाड्यावर लावलेली निशाणें आकाशांत फडकत असून जणू काय बाबाच भक्तांना आपल्याकडे बोलावित आहेत. बाबा महंत म्हणून प्रसिद्ध झाले. गांवोगांवीं त्यांची कीर्ति पसरली. कोणी त्यांना खऱ्या श्रद्धेनें नवस करूं लागले तर कोणाला त्यांच्या दर्शनानें शांतता लाभली. कोणाचे कांहींही मनोगत असीत. बुद्धि कुत्सित किंवा शुद्ध असी, बाबांच्या दर्शनानें त्यांच्या चित्ताला शांति मिळूं लागली. सर्व लोक विस्मयचकित झाले ! पंढरपूरच्या विठ्ठल-रघुमाईच्या दर्शनाची जी नवलाई तेंच विठ्ठल दर्शन बाबा शिरडीत देऊं लागले.

येथपर्यंत कोणाला ही अतिशयोक्ति वाटत असल्यास विठ्ठलभक्त गवळीबुवांची गोष्ट ऐका, म्हणजे तुमचें संशय निरसन होईल. गवळीबुवा पंढरीचे वारकरी होते. दरवर्षी

पंढरीची ते वारी करीत तसाच त्यांची शिरडीला फेरी होत असे. त्यांचे बाबांवर फार प्रेम होतं. बरोबर एक गाढव, एक शिष्य साथीदार हा त्यांचा परिवार आणि मुखाने सारखा 'रामकृष्णहरि' नामाचा गजर ते करीत. त्यांच्या वयाला पंचाणव वर्षे झाली होती. चातुर्मासांत गंगेच्या तटावर राहण्याचं, आठ महिने पंढरपुरांत काढावयाचे आणि वर्षांतून एकदा बाबांची भेट घ्यावयाची, हा त्यांचा नेम असे त्यांनीं यावे, बाबांच्याकडे पाहून त्यांनीं नम्रपणाने म्हणावे, 'हाच माझा मूर्तिमंत पंढरीनाथ दयाळू अनाथनाथ आहे.' रेशमीकाठी घोटरे नेसून कोणी संत होतील काय? स्वकष्टाने रक्ताचे पाणी करून हाडाचे मणी केले पाहिजेत. फुकटचा देव होतो का? हाच तो प्रत्यक्ष पंढरीराव आहे. ओरे! वेडेरे! वेडे हूँ जग! दड भाव ठेवून येथेच देव पाहा.' पांडुरंग भक्ताची ही उक्ति तेथे माझ्यासारख्या पामराचा अनुभव किती पुरा पडणार. श्रोत्यांनींच ही प्रतिति पाहावी. नामस्मरणावर बाबांचे मोठे प्रेम, स्वतः अखंड 'अह्ला मालीक' म्हणत असतात. स्वतःच्या नजरेखाली रात्रंदिवस नामसप्ताह करून घेत असत.

एकदा बाबांनी दासगणूना नामसप्ताह करण्याची आज्ञा केली. दासगणू कसे म्हणतात, 'बाबा, विठ्ठलमूर्ति प्रगट झाली पाहिजे.' बाबा छातीला हात लावून निश्चून सांगतात, 'होहो! क्ष नाही प्रगटणार विठ्ठल. भक्त भावार्थी पाहिजे. डाकूरनाथाची डाकूरपूरी, पांडुरंगाची पंढरी आणि कृष्णाची द्वारका. हीं सर्व येथेच आहेत. दूर जावयास नको विठ्ठल काय एकांतांतून दुसरीकडून कुठून उठून येणार आहे. उत्कट भक्तिप्रेमाने तो तेथेच प्रगटेल पुंडलीकाच्या मातापित्यांच्या सेवेला मुळत त्याच्या भक्तिभावार्थाची देवाने विटेवर विसावा घेतला आहे.' असो. सप्ताहाची समाप्ति होताच दासगणूना शिरडीतच विठ्ठल दर्शन प्राप्ति झाली. ही ह्या बाबांची प्रतिति.

एकदा काकासाहेब दिक्षितानीं प्रातःस्नान उरकले व नेहमीप्रमाणे ध्यानस्थ बसले असतांना त्यांना श्रीविठ्ठलाचे दर्शन झाले. पुढे बाबांचे दर्शनास जातांच बाबा त्यांना कौतुकाने विचारतात, 'काय विठ्ठल पाटील आला होता ना? मोठा पळपुट्या बरे कां तो! मेल मारून त्याला चित्तांत अडळ करून ठेवा. जरा दुर्लक्ष झाले तर दृष्टी चुकवून तो पळ काढील बरे.' हा झाला सकाळचा प्रकार! दुपारी आणखी विठ्ठलदर्शनाचे कसे प्रत्यंतर मिळाले तें पाहा. कोणी एक परगांवचा माणूस पंढरपूरच्या विठोबाची गांच पंचवीस छायाचित्रे घेऊन विकण्यासाठी शिरडीस आला, सकाळीं ध्यानांत जी मूर्ती दिसली तसेच रूप दिक्षितानीं फोटोत पाहून त्यांना फारच विस्मय वाटला व त्यांना बाबांच्या बेलण्याची आठवण झाली. काकांनीं प्रेमाने एक छायाचित्र विकत घेतले व मोठ्या भक्तिभावाने तें पूजेस लाविले.

विठ्ठलपूजनावद्दल साईना फार आदर; आणखी असेच एक सुंदर कथानक ऐकून तुम्हास आनंद होईल. भगवंतराव क्षीरसागर नांवाचे एक गृहस्थ होते. त्यांचे वडील भक्त असून आपल्या आवडत्या देवाच्या भेटीसाठी वारंवार ते पंढरपूरस जात असत.

घरांत एक विडल्लमूर्ती होती. वडील वारल्यानंतर भगवंतरावांनी पूजा नैवेद्याला फाटा दिला. वाडिलांची श्राद्धतिथीही घातली नाही. व कधी पंढरपूरची धारीही केली नाही. भगवंतराव शिर्डीस येतांच बाबांना त्यांच्या वाडिलांचें स्मरण होऊन ते म्हणतात, 'तो माझा दोस्त होता आणि हा त्या माझ्या दोस्ताचा मुलगा; म्हणूनच याला मी येथे खेंचित आणिलें आहे. हा पूजनैवेद्य करीत नसून मला उपाशी ठेवीत आहे. विडलाला उपाशी ठेवतो म्हणून याला मी शिरडीस आणिलें आहे. आतां त्याला मागची आठवण देऊन पूजेला लावीन.'

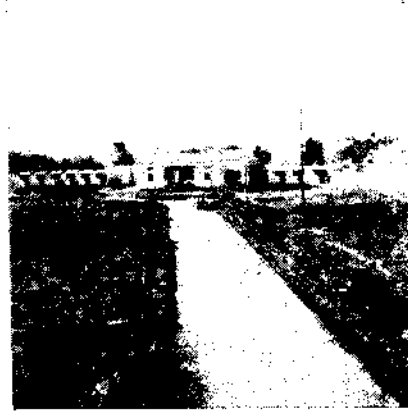
एका विशेष पर्वाच्या वेळीं दासगणूना प्रयाग तिर्थीत जाऊन गंगास्नान करण्याची इच्छा झाली. त्याप्रमाणें ते बाबांची आज्ञा मागण्यास आले. बाबा उत्तर करतात, 'अरे, कशाला इतकें दूर जावयाचें? हेंच आपलें प्रयागतीर्थ. मनांत दृढ विश्वास घर.' काय कौतुक सांगावें. दासगणूनीं बाबांचें पायांवर मस्तक ठेवतांच बाबांच्या पायांच्या दोन्ही आंगठ्यामधून पाणी निथळूं लागलें. जणूं काय गंगा यमुनांचें पाणी पाझरूं लागलें! तो चमत्कार पाहून दासगणूना गद्दीवरून आलें. डोळ्यांतून अश्रू वाहूं लागले. बाबांचें किती मोठे उपकार! त्यांचें हृदय प्रेमानें उचंबळून आलें, तत्क्षणींच त्यांना स्फूर्ती येऊन बाबांच्या अघटित लीलांचें व अगाध शक्तीचें वर्णनपर पद करूनच त्यांना समाधान लाभलें. दासगणूंचें हें पद फारच गोड व प्रासादिक आहे व तें आपणा सर्वांचें कोड पुरविण्याकरितां पुढें देऊन ही गोष्ट पुरी करतो.

अगाध शक्ति अघटित लीला तव सद्गुरुराया ।
जडजीवातें भविं ताराया तूं नौका सदया ॥ १ ॥
वेणीमाधव आपण होऊन प्रयाग पद केलें ।
गंगा यमुना द्रय अंगुष्ठी प्रवाह दाखविले ॥ १ ॥
कमलोद्भव कमलाकर शिवहर त्रिगुणात्मक मूर्ती ।
तुंची होऊनी साईसमयीं विचरसी भूवरती ॥ २ ॥
प्रहर दिसाला ब्रह्मासम तें ज्ञान मुखें वदसी ।
तसो गुणाला घरुनी रुद्ररूप कधीं कधीं दाखविसी ॥ ३ ॥
कधीं कधीं श्रीकृष्णासम त्या बाललिला करिसी ।
भक्तमनासी सरस करुनी मराळ तूं वनसी ॥ ४ ॥
यवन म्हणावें तरी ठेविसी गंधावर प्रेमा ।
हिंदू म्हणूं तरि सदैव बससी मशिदित सुखधामा ॥ ५ ॥
धनिक म्हणावें जरा तुला तरि भिक्षाटण करिसी ।
फकिर म्हणावें तरी कुबेरादानें लाजविसी ॥ ६ ॥
तवौ कसा तें मशिद म्हणूं तरि वन्ही ते ठाया ।
धुनित सदा प्रज्वळीत राहे उदि लोकां घाया ॥ ७ ॥

सकाळपासुनी भक्त साबडे पूजन तव करिती ।
 माध्यान्हीला दिनकर येतां होत असे आरती ॥ ८ ॥
 चहू बाजूंना पार्वदगणसम भक्त उभे राहती ।
 चौरि चामरें करी धरुनी तुजवर ढाळीती ॥ ९ ॥
 शिंग घड्याळें सूर सनय्या दणदणते घंटा ।
 चोपदार ललकारिती द्वारीं घालुनियां पट्टा ॥ १० ॥
 आरती समयीं दिव्यासनि तूं कमलावर दिससी ।
 प्रदोषकाळीं बसुनि धुनि पुढें मदन दहन होसी ॥ ११ ॥
 अशा लिला त्या त्रयदेवांच्या प्रत्यर्हि तवठायीं
 प्रचीतीस येताती अमुच्या हे बाबा साई ॥ १२ ॥
 येसैं असतां उगीच मन्मन भटकत हें फिरतें ।
 अतां विनंती हीच तुला बा स्पीर करी त्यातें ॥ १३ ॥
 अधमाधम मी महापातकी शरण तुझ्या पायां ।
 अलों, निवारा दासगणूंचे त्रिताप गुरुराया ॥ १४ ॥

अतो, आपलीं पापें धुण्याकरितां जन गंगेकडे जातात आणि आपणांस झालेला विटाळ नाहीता करण्यासाठीं, गंगा संतांच्या चरणांस लागते. अशाःथा पवित्र चरणांना सोडून गंगा-गोदा यात्रा होणार नाहीत. म्हणूनच हें गोड साईचरित्र भक्तीनें श्रवण करा. चंद्रमागेमध्ये गोणाईला नामदेव सांपडले आणि कमालास सुदैवानें गंगेंत शिपल्याच्या आंत कबीर प्राप्त झाले. त्याचप्रमाणें हे श्रीसाईनाथ सोळा वर्षांचे असतांना भक्तांसाठी शिरडी गांवांत निवृत्ताच्या तळीं प्रगट झाले. प्रगटतांच पूर्वाग्रहशान्ती असे ते होते. विषयवासना त्यांच्या स्वप्नीं नाही. त्यांनीं मायेला लाथेनें दूर केलें असून मुक्ती त्यांच्या चरणाजवळ नम्र झाली आहे. बाबांचा जन्म कोणत्या गांवीं झाला, ते कोणत्या वंशांत जन्मास आले आणि त्यांच्या आईबापांबद्दल कोणास कांहींच माहिती नव्हती, त्यांची पूर्वावस्था काय होती, त्यांची मातापितरें कोण होती, याबद्दल विचारतां विचारतां लोक थकून गेले. कोणास कांहींच पत्ता लागत नाही. आपले आईबाप, आप्त गणगोत आणि जातपात सोडून आणि सर्व संसाराचा त्याग करून लोकांच्या हितासाठीं श्रीसाईबाबा शिरडीस प्रगट झाले. शिरडीच्या नाना चोपदाराची वृद्ध आई साईबद्दल नवलाईच्या गोष्टी सांगत असे. हें गोरे गोमटें सुंदर पोर निवतळीं आसन घालून स्थिर नजर लावून बसलेलें प्रथम दृष्टीस पडलें असें ती सांगत असे. (अपूर्ण)

सद्गुरु संस्कारापासून मुक्त असल्यामुळें स्वतः शरिराद्वून भिन्न असल्याची त्यांस सदैव जाणीव असते. ईश्वरी इच्छा व्यक्त करण्यासाठीं ते स्वतःच्या देहाचा केवळ साधन म्हणून उपयोग करण्यांत सद्गुरुला परमात्मा व सृष्टि यांच्या सत्य स्वरूपाचें ज्ञान असतें.

तारेचा पत्ता : 'ABHAY' Hyderabad.

टेलिफोन नं. ४६३८

हैद्राबाद सॅनेटोरियम

खास क्षयरोग्यांसाठी !

हृदयशीर आधुनिक सुखसोयीर्नीयुक्त अत्यंत माफक दर असलेले व साईभक्तांनी
चालविलेले एकमेव ठिकाण.

पुण्याहून रेल्वेने फक्त बारा तासांचा प्रवास.

गरीब साईभक्तांसाठी खास सवलत

विशेष माहितीकरिता खालील पत्त्यावर लिहा :—

सुपरिटेण्डेंट हैद्राबाद सॅनेटोरियम,
रमतापूर, हैद्राबाद १३. [आंध्र प्रदेश]

★

संगीताची मोहिनी
माणसाला मंत्रमुग्ध करते.
त्याचप्रमाणे कुठल्याहि
हृदयंगम चित्राची मुद्रणकृति
वाचकाला नयनमुग्ध करते !

★

आणि म्हणूनच
हाफ-टोन, लाईन, श्री अँड फोर कलर ब्लॉक्स,
ऑफसेट प्लेट्स, स्टीरियोज इत्यादि
आणि त्याचप्रमाणे वैशिष्ट्यपूर्ण
सर्वांसुंदर कॅलेंडर्ससाठी—

डी. डी. नेरॉय

५३४, सॅडहर्स्ट ब्रिज, चौपाटी, मुंबई
टेलिफोन : ७५०४७

डी. डी. नेरॉय यांनी तयार केलेले श्री साईबाबांचे तीन
रंगी चित्र, द्वारकामाई व इतर एक रंगी फोटो—साईज १० × ८,
१० × १४, १४ × २० व पोस्टकार्ड साइज खालील ठिकाणी
मिळण्याची खास व्यवस्था केली आहे.

श्री. सगुण मेरु नाईक

मु. पो. शिर्डी, जि. अहमदनगर

मुद्रक : श. क. सापळे, रामकृष्ण प्रिंटिंग प्रेस, मोरबाग रोड, दादर, मुंबई १४.

संपादक व प्रकाशक : ना. बा. ज्ञानंदा. ईस्ट वॉरल्ड वेस्ट